

Amnesty press

NR 3 2015

HASANKEYF, TURKIET

Vattnet, Erdoğan
och kurdfrågan

SIDAN 08

RÅDSMÖTET I DUBLIN

Beslutet som
skakar Amnesty

SIDAN 52

PÅ VÄG MOT EN BÄTTRE VÄRLD?

SIDAN 26

En vändpunkt?

Att resa i Skandinavien med tåg en helg i september var en märklig och starkt berörande upplevelse. På järnvägsstationerna i Stockholm, Malmö och Köpenhamn kom man som resenär rakt in i den världshistoria som utspelas just nu. Efter att diskussionerna länge dominerats av "volym" och hur gränser ska kunna hållas stängda fanns plötsligt en hittills tyst majoritet (?) som nu organiserade sig för att möta flyende människor som just människor.

Det var kyrkor och moskéer som tog sina religiösa solidaritetsbudskap på allvar, det var Röda korset som återuppstod som en stark folk-rörelse med tusentals nya volontärer, det var erfarna flykting- och asylaktivister som kämpat i motvind och tusentals enskilda människor som använde sin fritid, köpte mat och leksaker, ställde upp som tolkar eller tog sin bil eller segelbåt för att hjälpa människor även om en statsgräns passerades.

Det organiserades boende för flyktingar i transit när myndigheterna inte klarade av uppgiften och i hela Europa – från London till Tallinn – var det tusen och åter tusen som manifesterade på gator och torg och idrottsarenor under parollen: "Refugees welcome".

Samtidigt fylldes nyhetssänd-

**ULF B
ANDERSSON**

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

ningarna av dramatiken i Centraleuropa och Balkan medan nya toppmöten avlöste varandra för EU:s 28 medlemsstater. Gränsövergångar öppnades och stängdes och EU:s generalsekreterare *Ban Ki-moon* uttryckte förfäran när ungersk kravallpolis använde vattenkanoner och tågas mot flyktingar och EU:s framtid ifrågasattes när nya stängsel och gränskontroller ersatte den fria rörligheten. Som en påminnelse om att det finns en opinion som vill stänga gränser kom de kusliga bilderna på den mänskliga mur som extremnationalister i Finland bildade mot Sverige den 19 september i Torneå. Det var vid samma gräns svenskar öppnade sina hjärtan för flyende finländare under andra världskriget.

Detta kommer att bli en långvarig kris. Konflikten i Syrien-Irak jämförs nu med det 30-åriga kriget i Europa på 1600-talet och länder som Jemen och Libyen närmar sig totalt sönderfall i konflikter där många utomstående aktörer bär ett tungt ansvar. Amnesty har en lång och svår uppgift framför sig när det under de kommande åren kommer vara så nödvändigt att förklara att rätten att söka skydd undan förföljelse är en grundläggande mänsklig rättighet.

Ulf B. Andersson

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B. Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Vera Häggblom (sociala medier). GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin. REPRO: A4/Lotta Lundin. ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm. TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01. E-POST: ap@amnesty.se HEMSIDA: amnestypress.se PRENUMERATION: 160 kr. SVENSKA SEKTIONEN: Postgiro 900072-0,

bankgiro 900-0720. TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2015. PRESSLÄGGNING: 21 september 2015. Utkommer med fyra nummer 2015. MANUSSTOPP: nr 4/2015: 19 oktober. HOS LÄSARNA: 20 november. ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 98 500 exemplar. OMSLAGSBILD: Flyktingar går längs järnvägsspåren efter att tagit sig in i Ungern från Serbien. Foto: Jodi Hilton

NYFIKNA. Två flickor från staden Midyat är med sina föräldrar på besök över dagen i Hasankeyf, där det stora dammbygget snart kommer att dränka den historiska staden.

FOTO: STEFAN BLADH

26 VÄLKOMMEN

VARJE DAG KOMMER tusentals flyktingar på genomresa över Balkan. I Serbien har många frivilliga ställt upp för att hjälpa utblottade människor. En del minns hur de själva tvingades fly på 1990-talet.

40 MÖTEN I TEXAS

CARINA BERGFELDT har i sin bok "Sju dagar kvar att leva" skildrat dödsstraffet i Texas i södra USA. Hennes intresse för frågan väcktes när hon som 17-åring gick med i en Amnestygrupp i Götene.

DESSUTOM

4 ÖGONBLICKET
Åter till 1956 och flykten.

6 GODA NYHETER
Tortyr föreslås bli brott i Sverige.

45 KRÖNIKA
Madelaine Seidlitz ger oss fakta.

FOTO: MALIN PALM

KAMPEN OM FABRIKERNÄ

46 SENT PÅ KVÄLLEN kan Phyllis Omidio äta dagens första mål mat. Dagen har varit lyckad; hon kommer synas i kvällens tv-nyheter och från sjukhuset fick hon besked att förgiftade invånare äntligen ska kunna söka vård. Amnesty Press följer en prisbelönad aktivist när hon kämpar mot farliga fabriker.

ANDRA TIDER

EFTER OMFATTANDE PROTESTER proklamerade kommunistpartiets ledare *Imre Nagy* hösten 1956 Ungerns neutralitet och en nationell koalitionsregering bildades med kommunistpartiet och de åter tillåtna socialdemokraterna och småbrukarpartiet. Den 4 november 1956 krossades den ungerska revolutionen av Sovjets inmarsch i Budapest. Innan gränserna till Österrike och Jugoslavien stängdes hann omkring 200 000 ungrare fly.

Det tog tid innan flyktinglägren tömdes men totalt tog 37 länder emot ungerska flyktingar, däribland Australien, Bolivia, Danmark, Grekland, Jordanien, Libanon, Schweiz, Sverige, Tyskland och USA.

På bilden ses en del av de 60 ungerska flyktingar som den 21 november 1956 hade flugits från Wien i Österrike till USA. I Camp Kilmer i New Jersey väntar de på utplacering i nya hem.

FOTO: ASSOCIATED PRESS/AC/TT

SAMVETSFÅNGAR
I BURMA FRIA

 MINST ELVA samvetsfångar frigavs i en presidentamnesti i Burma den 30 juli. Bland de frigivna var **Kyaw Zaw Hein, Ko Win Tin, Thura Aung, Yin Min Htun** och **Kyaw Min Khaing** från tidningen *Bi Middyay Sun*. De dömdes till två års fängelse den 16 oktober 2014 sedan tidningen hade publicerat en felaktig artikel om att oppositionsledaren **Aung San Suu Kyi** hade bildat en interimsregering med etniska ledare. Även fyra ledare bland Rohingyas; **Ba Thar, Kyaw Myint, Hla Myint** och **Kyaw Khin**, frigavs. De hade fängslats efter protester i april 2013 mot att Rohingyas inte fick registrera sig som sådana. Denna muslimska grupp har mycket begränsade rättigheter i Burma. **||||**

NABEEL RAJAB FRI
AV MEDICINSKA SKÄL

 DEN 13 JULI frigavs **Nabeel Rajab** av medicinska skäl. Han dömdes den 14 maj till sex månaders fängelse för kommentarer på Twitter. Efter frigivningen lovade han att fortsätta sitt arbete för mänskliga rättigheter och tackade Amnesty för stödet. Nabeel Rajab är dock föremål för nya åtal som kan ge tio års fängelse.

Han är en av Bahrains mest kända människorättsaktivister och avtjänade ett tvåårigt fängelsestraff efter demokratiprotesterna år 2011. Han besökte Sverige i september 2014 (se Amnesty Press nummer 4/2014). **||||**

Presidentkandidat

 DEN 22 AUGUSTI frigavs samvetsfången **Yury Rubtsou** från en straffkoloni i Bobruisk i östra Vitryssland. Han greps vid en demonstration förra året för att uppmärksamma kärnkraftskatastrofen i Tjernobyl år 1986 som drabbade Vitryssland svårt. Orsaken var att han bar en t-tröja med en uppmaning till president **Aleksandr Lukasjenko** att avgå. Yury Rubtsou dömdes till 25 dagars administrativt

fängelse efter en process där han hade bar överkropp då t-tröjan var konfiskerad. Yury Rubtsou kallade rättegången "en fars" och domaren "en skurk" och han dömdes sedan till två och ett halvt års fängelse för att ha förolämpat domaren. Frigivningen kom helt överraskande då han på lördagskvällen satt i sin cell när han hämtades av vakterna och fördes till fängelseadministrationen. En väska med hans

fri efter fem år

tillhörigheter var packad och han sattes på ett tåg till sin hemstad Gomel. Frigivningen är dock villkorad och Amnesty kommer att fortsätta bevaka hans fall. Frigivningen ingick i en benådning från president Aleksandr Lukasjenko som angav "humanitära principer" inför presidentvalet den 11 oktober som skäl. Bland andra frigivna fanns samvetsfången **Mikalai**

Statkevich, som ställde upp som presidentkandidat år 2010 men dömdes till sex års fängelse för att ha organiserat demonstrationen efter Lukasjenkos seger. Han var den sista kvarvarande fången som dömdes efter valet år 2010. 200 jublande anhängare hälsade Mikalai Statkevich när han återvände till huvudstaden Minsk. EU:s utrikeschef **Federica Mogherini** välkomnade frigivningen av Mikalai Statkevich. **||||**

GLÄDJE.
Mikalai Statkevich
(i mitten) möter människor
i centrala Minsk den
10 september.

FOTO: SERGEI GAPON/AFP/TT

Vi är lättade över frigivningarna men vi får inte glömma att andra journalister och bloggare fortfarande sitter fängslade i Etiopien."

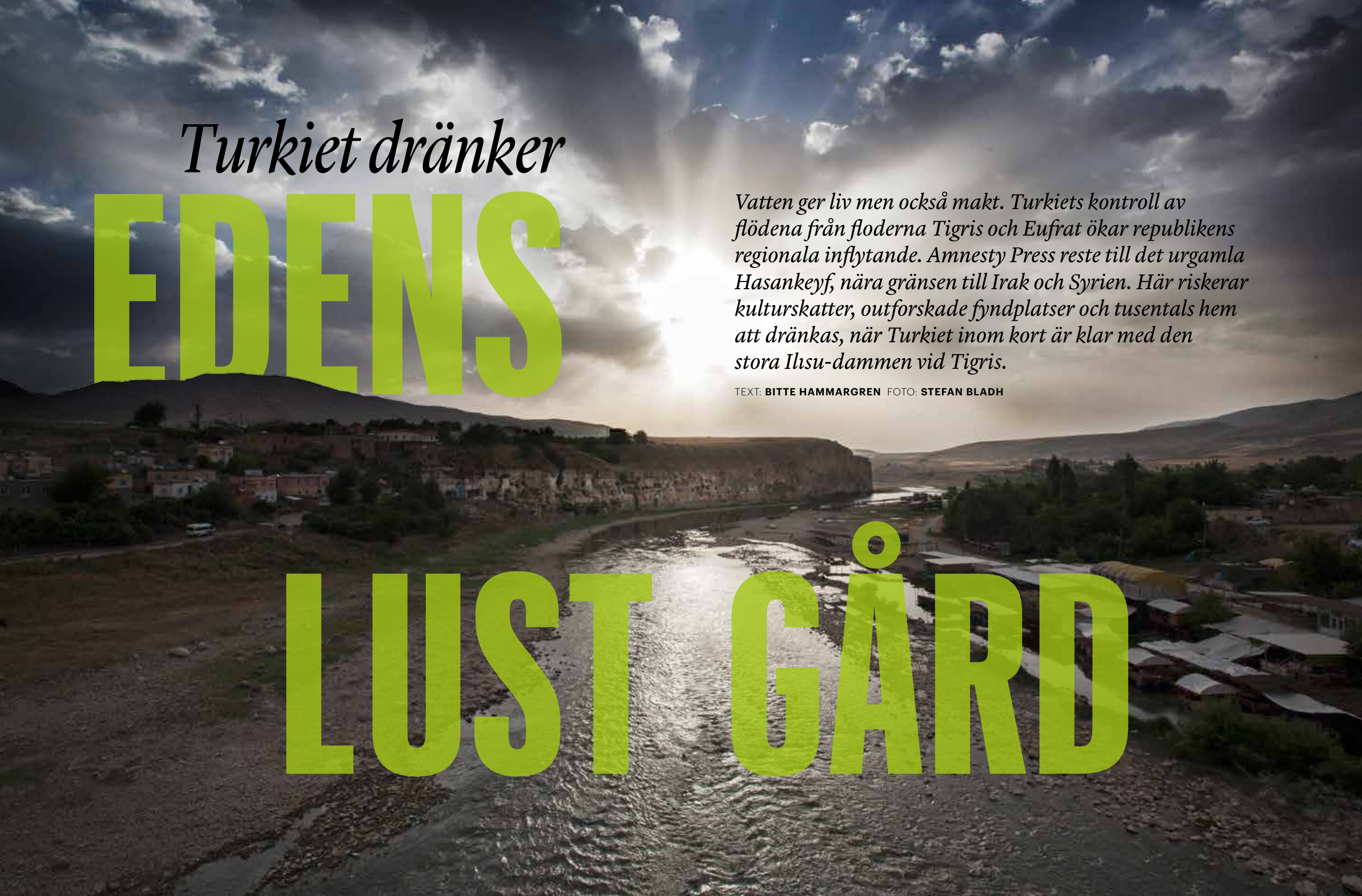
Cléa Kahn-Sriber, chef för Afrikaavdelningen på Reportrar utan gränser, den 9 juli sedan journalisten Reyot Alemu frigivits. Även två bloggare och tre andra journalister frigavs samtidigt.

FRIGIVNINGAR
I SWAZILAND

 TVÅ SAMVETSFÅNGAR har under sommaren frigivits i Swaziland, den sista enväldiga monarkin i Afrika. Journalisten **Bhekithemba Makhubu** och människorättsadvokaten **Thulani Maseko** frigavs den 30 juni och Amnesty betraktade det som "en seger för mänskliga rättigheter och yttrandefriheten". De bägge frigavs efter att ha suttit fängslade i 15 månader fällda för domstolströts. De hade i tidningen *The Nation* ifrågasatt domstolarnas oberoende. Tusentals Amnestysupportrar har skickat brev för att visa solidaritet med de bägge och familjerna tackade Amnesty för stödet. **||||**

Thulani Maseko.

Turkiet dränker

EDENS

Vatten ger liv men också makt. Turkiets kontroll av flödena från floderna Tigris och Eufrat ökar republikens regionala inflytande. Amnesty Press reste till det urgamla Hasankeyf, nära gränsen till Irak och Syrien. Här riskerar kulturskatter, outforskade fyndplatser och tusentals hem att dräckas, när Turkiet inom kort är klar med den stora Ilisu-dammen vid Tigris.

TEXT: BITTE HAMMARGREN FOTO: STEFAN BLADH

LUST GÅRD

HASANKEYF

EN STAD I PROVINSEN BATMAN med flera tusen års historia. Fram till 1980-talet fanns många assyrier/syrianer och kristna araber i staden men de flesta har emigrerat. I dag dominerar kurder bland de drygt 3 000 invånarna i staden.

TURKIET

HUVUDSTAD:

Ankara

POLITIK:

Republik. **Recep Tayyip Erdoğan** från AKP är president. Nyval ska hållas 1 november.

YTA:

783 562 km²
(Sverige
449 964 km²)

BEFOLKNING:
77,7 miljoner.

S laktaren och cafévärd *Süleyman Ağalday* klättrar vig som en get upp för bergsstigar, där tusentals grottor ligger inhuggna i berget. Han älskar sin bygd i det urgamla Hasankeyf, en plats som sägs bära spår av 12 000 år av historia.

– Här finns inte en sten som jag inte har satt mina fötter på, säger Süleyman Ağalday.

När han var barn bodde ännu människor i grottorna. Han håller sig själv med en rensopad och rymlig grotta med vidunderlig utsikt, dit han drar sig tillbaka när tiden tillåter.

Süleyman Ağalday ser ut som en yngre version av de väderbitna ansikten som pryder svensk reklam med yoghurt från Turkiet. Under ett stort mullbärsträd serverar han frukost med nyslungad honung och hemgjord drickyoghurt, ayran, som är gjord av mjölk från traktens getter.

Men det finns ett hot mot denna pastoral idyll, ett hot som Süleyman Ağalday har levt med sedan han var barn och som kryper allt närmare.

Inte långt från Hasankeyf, några mil

nedströms längs Tigris, ligger den jättelika kraftverksdammen Ilisu, som väntas bli färdig inom kort. Fördämningsvallen i Ilisu reser sig flera hundra meter bred och 135 meter hög. Ilisu Barajı, som den heter på turkiska, ska öka Turkiets elproduktion och minska republikens beroende av rysk gas.

D enna jätteanläggning kommer att drabba Süleyman Ağalday, hans släktingar och grannar liksom tiotusentals människor, de flesta kurder, i de uppemot 200 byar som kommer att översvämmas när Tigris däms upp.

Kraftverksdammen kommer att dränka

URINVÅNARE. Süleyman Ağalday med sin äldste son Ahmet blickar ut över hembygden från familjens egen grotta.

över 300 kulturskatter, ännu outforskade arkeologiska fyndplatser, mångtusenåriga grottor, bördiga marker och ett känsligt ekosystem längs 120 km av Tigrisdalen i Turkiet. Effekterna kommer att kännas av i Irak, där flödena minskar genom Turkiets väldiga satsningar på att bygga ut vattenkraften i det gamla tvåflodslandet Mesopotamiens norra delar.

Turkiets asiatiska landmassa är sprängfylld av historia. Men i norra Mesopotamien, vilket kurdiska aktivister ser som en del av Kurdistan, pågår inga arkeologiska utgrävningar av rang. Politiken, militära eller ekonomiska intressen kommer emellan.

S üleyman Ağalday vet inte vad han ska ta sig till när Ilisu-dammen dränker den dalgång han älskar.

– Alla turkiska regeringar, också innan AKP kom till makten, har gått in för att anlägga dessa stora dammar, säger Süleyman Ağalday och håller upp mera yoghurt i våra bleckmuggar.

Han berättar med förtrytelse om en parlamentsledamot från Ankara som föreslog att det ska satsas på undervattenturism i Hasankeyf när floddalen dränks, så att turister ska kunna dyka här för att se grottorna:

– Ibland sägs att Ilisu-dammen ska byggas av säkerhetsskäl. Ibland för elproduktionens

HDP

Folkets demokratiska parti. Partiet bildades år 2012 och fick 13 procent vid valet i juni 2015. Stöds av många kurder men vann också turkiska vänsterröster.

AKP

Rättvis- och utvecklingspartiet.

Har under Recep Tayyip Erdoğans ledning styrt Turkiet sedan år 2002. Beskrivs som konservativt och moderat islamistiskt. Fick 41 procent vid valet i juni 2015.

PKK

Kurdistans arbetarparti. Inledde år 1984 ett uppror för ett självständigt Kurdistan. Grundaren, Abdullah Öcalan, är fängslad sedan 1999. Partiet kräver numera självstyre. PKK har militära baser i norra Irak.

KRAFTVERKSDAMMEN I ILISU

NÄR DAMMEN STÅR KLAR (planerat hösten 2015), ska den kunna producera 1 200 MW – motsvarande ungefär kapaciteten i Porjus vattenkraftverk i Norrbotten. Dammen i Ilisu ska som mest rymma 10,4 miljarder kubikmeter vatten och berör 120 km av Tigrisdalen.

skull. Ibland heter det att kraftverksdam-marna längs Tigris och Eufrat är politiska vapen, som Turkiet kan använda sig av i de krig om vattenresurserna som kan drabba Mellanöstern.

– En del hävdar att president Erdoğan vill bygga dammen som en del av sitt stora regionala projekt för Mellanöstern, för att sälja uppdammt flodvatten till Israel. Vatten kan bli påtryckningsmedel. Det är sånt folk talar om. Det är så många rykten i omlopp, konstaterar Süleyman Ağalday.

– Men bara en sak vet vi med säkerhet: Ilisu-dammen kommer att förstöra vårt kulturarv, inte bara Hasankeyf utan en stor del av Tigrisdalen, inklusive tusentals grottor och naturområden. Det är inga lösa rykten! 90 procent av Ilisu-dammen är redan färdigställd.

Mesopotamien, grekernas namn för två-flodslandet, ligger civilisationens vagga. Här växte mänsklighetens första städer fram. Här uppfanns odlingskonsten. Förutsättningen för forntida civilisationer var på samma sätt som i dag tillgången till vatten.

Vi kör till den omtvistade fördämnings-vallen, Ilisu Baraji. Nedanför den ligger ett litet samhälle som har gett dammen dess namn. Ilisu kan översättas med "Ljumma vatten". Ortsborna flyttade en gång hit för att få sin försörjning från varma källor som sägs ha helande kraft.

– Nu lever vi med den höga fördämnings-vallen som ett hot över oss. På nätterna drömmer vi mardrömmar om att vallen ska brista. Då kommer vi alla att dränkas, säger en gammal kvinna i Ilisu.

FOTO: DREAMSTIME

SENSATION. Det pro-kurdiska partiet HDP vann 80 parlamentsplatser i valet i juni.

Ortsborna har hissat partiflaggor som visar att stödet för det pro-kurdiska partiet HDP är massivt här. Detta parti skrällde i det turkiska parlamentsvalet i juni 2015 och satte käppar i hjulet för president *Recep Tayyip Erdoğans* planer på att få verkställande makt via en författningsändring i ett AKP-dominerat parlament. Eftersom det senaste valet inte gick hans väg, har han siktat på att få till stånd ett nyval i höst och sedan regeringsbildandet misslyckats blir det nu nyval 1 november. Turkiet har samtidigt under sommaren gått in i ett kraftigt försämrat säkerhetsläge.

År 2013 ingicks en bräcklig vapenvila och en trevande fredsprocess inleddes mellan den turkiska staten under Erdoğan (tidigare premiärminister) och *Abdullah Öcalan*, ledare för PKK, Kurdistans arbetarparti, som 1984 inledde ett väpnat uppror. Abdullah Öcalan sitter sedan år 1999 isolerad på en ö i Marmarasjön, dömd till livstids fängelse.

HDP:s inträde i nationalförsamlingen efter valet i juni ändrade den maktfullkomlige Erdoğans ritningar. I juli kollapsade fredsprocessen med PKK. Och därmed fick presidenten nya förutsättningar för att få den maktställning han eftersträvar.

– Erdoğan har fått det krig han vill ha inför ett nyval i höst, säger en kurdisk kvinna som ser presidenten som en diktator, eller "diktator" som det heter på turkiska.

– PKK stärker Erdoğan genom att attackera turkisk polis och militär, säger en

FOTO: DREAMSTIME

MISSNÖJD. Efter att valet i juni inte gick Turkiets president Recep Tayyip Erdoğans väg har ett nyval utlysts till den 1 november.

När Tigris floddal och bifloder
översvämmas kan inte PKK-gerillan
använda samma vägar, stigar och
vadvägar som tidigare.

Ilisu-dammen
beräknas stå för

2

procent av Turkiets
elektricitet.
KÄLLA: NATIONAL
GEOGRAPHIC

turkisk vänsterväljare som är oroad över HDP:s band till det förbjudna PKK och som samtidigt fruktar att Turkiet blir en enväldig stat under Erdoğan.

PKK:s attacker på turkiska säkerhetsstyrkor kan ge AKP fler nationaliströster i ett nyval. Samtidigt kan turkiska vänsterväljares stöd till HDP komma att krympa om inte partiet med kraft tar avstånd från PKK:s väpnade attacker. Men HDP-ledarna kan inte stöta bort sina kurdiska kärnväljare, som i många fall är PKK-sympatisörer.

Kriget mellan PKK och den turkiska militären kan dock ingen vinna. Det vet både turkar och kurder efter inbördeskrigets höjdpunkt på 1990-talet.

Då skördades 40 000 liv, flera tusen byar ödelades i sydöst och hundratusentals kurder flyttade till Turkiets storstäder. Nu riskerar det att bli en andra våg av ödelagda byar och internflykt när Tigrisdalen däms upp.

Kontroversen kring Ilisu-dammen har

fått europeiska storbolag att dra sig ur projektet. Men det hindrar inte turkiska entreprenörer från att fortsätta. Striderna mellan militären och PKK-gerillan, som stämplats som terrorister av Nato, USA och EU, kan möjligen bromsa men inte stoppa, det stora infrastrukturprojektet.

I den stora geopolitiska maktkampen blir satsningarna på vattenkraftverk och utbyggnad av floderna i sydöstra Turkiet en bricka i spelet. När Tigris floddal och bifloder översvämmas kan inte PKK-gerillan använda samma vägar, stigar och vadvägar som tidigare.

Många i sydöstra Turkiet sympatiserar med PKK. Men många är också rädda för att tala med medierna. Under 1990-talets inbördeskrig mellan PKK-gerillan och militären, ”fick vi så många smällar på käften”, säger människor som fruktar att undantagstillståndet, tortyren och lönnmorden ska komma tillbaka.

Kampen om vatten är ett maktmedel

även för icke-statliga stridande. När jihadistgruppen Islamiska staten, IS, tog kontroll av delar av Eufrat drabbade det både syrier och irakier längre nedströms.

Regeringen i Ankara har dock en strategisk fördel, eftersom Eufrat och Tigris rinner upp i de turkiska Taurusbergen.

Att producera el med vattenkraft från de stora floderna föddes som idé på 1930-talet, under *Kemal Atatürk*, grundare av den turkiska republiken. Men det var på 1990-talet, samtidigt som inbördeskriget mot PKK rasade som värst, som den turkiska staten började sätta det stora infrastrukturprojektet GAP, Sydöstra Anatoliens projekt (*Güneydoğu Anadolu Projesi*) i syfte att anlägga kraftverk och fördämningar i vattenrika områden nära gränsen mot Syrien och Irak, provinser där kurder är i majoritet.

Om den turkiska staten i stället hade gått in för flera mindre vattenkraftverk hade

kanske Hasankeyfs kulturskatter och miljö kunnat räddas.

I Hasankeyf finns spår av mer än 20 civilisationer. Men ingen regering i Ankara har velat sätta upp Hasankeyf på Unescos världsarvslista, trots att den urgamla staden sägs uppfylla nio av tio olika kriterier för världskulturarv – fler än vad till exempel Venedig har.

Hasankeyf var en av anhalterna längs Sidenvägen, handelsleden som förband

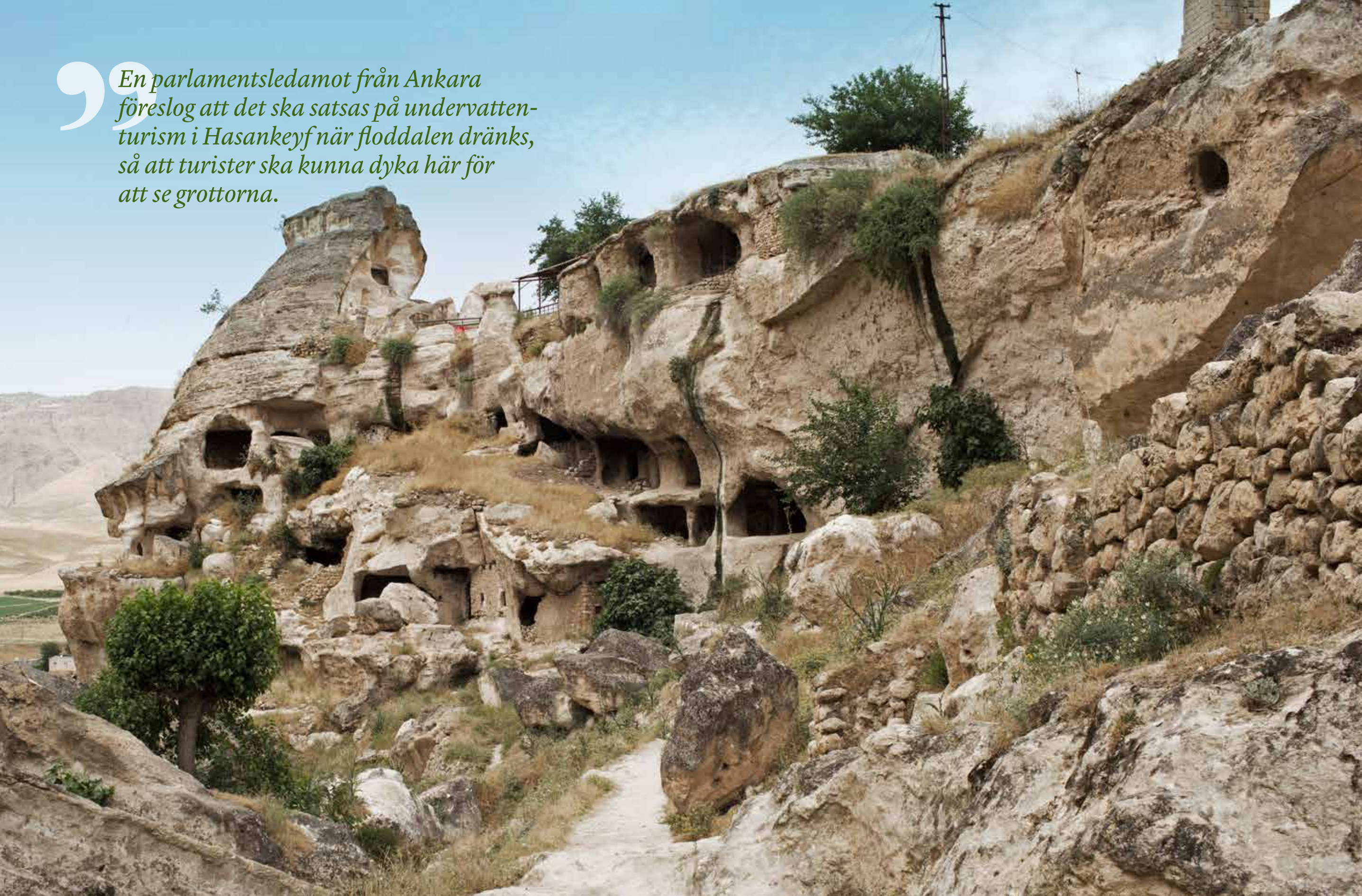

GAP (GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ)

SYDÖSTRA ANATOLIENS PROJEKT eller GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) omfattar nio provinser i sydöstra Turkiet: Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Siirt, Şanlıurfa, Mardin, och Şırnak.

I dessa provinser, där Eufrat och Tigris och deras bifloder rinner, ska 22 fördämningar och 19 vattenkraftverk anläggas. År 2010 var nio av dessa kraftverk färdigbyggda, motsvarande tre fjärdedelar av GAP:s planerade elproduktion.

”En parlamentsledamot från Ankara
föreslog att det ska satsas på undervatten-
turism i Hasankeyf när floddalen dränks,
så att turister ska kunna dyka här för
att se grottorna.

KONSERVERING. För att bevara Hasankeyfs unika miljöer har man tagit beslut om att kapsla in viktiga monument med lera. Tanken är att kunna gräva fram dessa igen när kraftverksdammen Ilisu om cirka femtio år inte längre kommer vara i bruk.

► Kina med östra Medelhavsområdet. Här har assyrier, romare, perser, bysantiner och osmaner härskat. Innan dess styrdes staden av forntida kulturer som Mitanni och hurriter.

Bland Hasankeyfs senare kulturskatter märks graven till vad som sägs vara profeten Muhammeds kusinbarn, *Imam Abdullah Hazretleri*, som dog martyrdöden.

Hasankeyfs guldålder inföll under 1100- och 1200-talen, under artukider och den kurdiska Ayyubid-dynastin, som grundades av Saladin, den sunnitiske härföraren som återtog Jerusalem från korsfararna. Över Tigris reser sig en väldig minaret och fundamentet till en bro från denna guldålder. Vid denna tid högs också ett palats in i en väldig bergvägg i Hasankeyf. Där är numera tillträde förbjudet, efter ett stenras.

– Den verkliga anledningen till avspärrningen är att myndigheterna vill strypa turismen här, säger lokalinvånare misstroget.

Före ungturkarnas folkmord på armenier och syrianer/assyrier för hundra år sedan, i det sönderfallande Ottomanska riket, levde det enligt folkmun fler kristna än muslimer i Hasankeyf.

Här finns kyrkor och kapell inhuggna i bergen. Süleyman Ağalday visar oss en inskription med det syrisk-ortodoxa korset inristat på bergväggen över en grotta. I stenkravlet på marken hittar vi benbitar som ser ut att härröra från människor.

– Kapellet och dess gravar har plundrats, säger vår ciceron sorgsen.

– På 1500-talet ska det också ha levt 25 judiska familjer i Hasankeyf, tillägger han, stolt över traktens rika historia.

Hasankeyfs enda värdshus, Hasbahçe (Kungliga trädgården) drivs av paret Birsen och Firat. Hos dem är det gles med gäster, trots den lum-

FYLLDA AUBERGINER. På värdshuset Hasbahçe förbereder mormor Emine kvällens middag. Bredvid henne barnbarnen Iknur, 13, och Muhammed Tarik, 3.

miga eftermiddagsfriden under fikon- och mullbärsträden, där höns och gäss pickar vid våra fötter.

– Vi är väl inte riktigt kloka. Men vi vägrar tänka på att vi kommer bli tvungna att lämna detta paradiset och se det dränkas av vatten, säger Birsen.

Med ett vant handgrepp gröper hon och hennes mor ur fullmogna auberginer, som ska fyllas med ris och kryddor till kvällens middag. De växlar vant mellan kurdiska, turkiska och en lokal arabisk dialekt. Mångkulturalismen är en självklarhet här.

Birsen berättar om bybor som har tagit emot kompensation från staten för exproprierad egendom. Några planerar att flytta in i en steril stadsdel av betong, Nya Hasankeyf, som anläggs på andra sidan floden.

– De som flyttar dit får betala 75 000 lira (cirka 230 000 kronor) för en lägenhet. I kompensation för sina hem, som de tvingas överge, får de flesta bara 50 000 lira. Så de blir satta i skuld till staten, säger hon.

Andra lämnar Hasankeyf för gott.

– Men vi har inte tagit emot några pengar. Vi vill inte flytta, säger Birsen.

KORTFILM OM ILISU-DAMMEN

Vill du veta mera? Gå in på national-geographic.com och sök på "dam hasankeyf" eller scanna QR-koden nedan och kom till filmen direkt.

En lägenhet i nya Hasankeyf kostar

75 000

lira (cirka 225 000 kronor). I kompensation för sina hem, som de tvingas överge, får de flesta bara

50 000

lira (cirka 150 000 kronor).

okalpolitikern *Murat Tekin* från prokurdiska HDP menar att Ilisu-dammen kommer att förvandla Hasankeyf till ett träsk. Han förlorade lokalvalet 2014 med en hårsman. Regeringspartiet AKP:s borgmästare blev omvald med endast åtta rösters marginal. Lokalvalet avgjordes med hjälp av valfusk, här precis som i Ankara, hävdar han.

Murat Tekin

– Strömmen gick när rösträkningen gick in i ett avgörande skede. ”Ali Baba” stal valet, säger Murat Tekin och syftar på regeringspartiet.

Han hävdar att HDP hade kunnat sätta käppar i hjulet för den väldiga kraftverksdammen om hans parti hade vunnit lokalvalet.

– Nu drivs protesterna mot dammbygget av frivilligorganisationer, inte av Hasankeyfs kommun. Om kommunen hade engagerat sig mot dammen i Ilisu hade vi kunnat vinna, hävdar HDP:s besegrade borgmästarkandidat.

På AKP:s lokalkontor i Hasankeyf träffar vi en ung frustrerad partifunktionär, *Rojat Ateş*. Han har stött regeringspartiet i många val. Men nu säger han att han ändrat sig:

– Jag vill inte tillhöra AKP längre. Jag skäms för partiet. Jag är inte rädd för att du publicerar det! Jag sitter här bara för att min släkt är med i AKP.

Från statligt håll presenteras GAP som en satsning på tillväxt i det fattigare sydvästra Turkiet. Men Murat Tekin anser att det förhåller sig precis tvärt om. GAP driver bort människor från deras hemtrakter, säger han:

– Vi får inte slå i en enda spik, inte bygga några nya hotell på grund av att Hasankeyf är skyddsklassat av högsta graden. Staten försöker minska människors ekonomiska och sociala handlingsutrymme här. Vi skulle kunna ha en fantastisk eko- och kulturturism här.

Men finns det inte rimliga ekonomiska motiv att bygga dammen?

– Alla utvecklingsländer behöver mer energi, men här lyser solen åtta månader om året. Varför ska denna unika miljö förstöras, när man kan satsa på solenergi i stället? säger Murat Tekin.

Nära den omstridda kraftverksdammen ligger den HDP-styrda staden Dargeçit. Den unga kvinnliga borgmästaren *Zeynep Sipçik* menar att Ilisu-dammen raserar förutsättningarna för kurdisk kultur.

– I dessa områden lever människor av tradition i symbios med naturen. På 1990-talet försökte staten hålla kurderna på mattan med militära medel. Nu sker det

med hjälp av dammanläggningar och kraftverk, säger Zeynep Sipçik.

Längs slingriga vägar följer vi med henne till några byar vid Tigris bifloder.

– Där är som i Edens lustgård, säger Zeynep Sipçik när hon tar oss till byn Umutlu, eller Mişte som den heter på kurdiska.

Ju djupare ned i floddalen vi kommer, desto frodigare blir grönskan. Stigen nedåt är så brant att det slår lock för örnen. Vi passerar fält med bananer, vindruvor, granatäpple, tomat och gurka. Ur klippväggarna störtar kristallklart källvatten fram.

Ortsborna, som alla hör till samma klan, oroar sig för att både barn och boskap kommer att drunkna när dalen däms

upp och gamla vadställen översvämmas.

Miljövänner, som vill att vattnet ska ses som en universell, inte nationell, resurs försöker knyta samman frivilligorganisationer och politiker i Turkiet och Irak. Också irakierna drabbas när Turkiet dämmer upp floderna. Men regeringen i Bagdad orkar inte engagera sig i regionala miljö- och vattenfrågor. Den är uppslukad av andra problem.

– Bagdadregeringen upptas av säkerhetshoten från IS, politiska problem, korruptionen, risken för stora demonstrationer och en finansiell kris, säger ingenjören *Faris Amana*, som är chef för Iraks vattenkraftanläggningar vid Eufrats centrala delar.

Turkiets fördämningar bidrar dock redan

NYBYGGE. Det nya Hasankeyf - till dessa nybyggda hus ska ortsborna förflyttas när deras egna hem inte längre är beboeliga. Flera familjer har dock vägrat att flytta och avsagt sig ekonomisk kompensation.

BÖN MED UTSIKT. Herden Ramazan Ağalday kontemplerar efter sin bön på en klippa.

till Iraks vattenbrist. Även vattenkraftverk i västra Iran minskar flödena i grannlandet Irak.

– De stora dammarna påverkar både hälsa och bevattningssystem i Irak, samtidigt som våra mindre vattenkraftverk får minskad kapacitet, eftersom de behöver en viss vattennivå för att kyla ned generatorerna. Flera mindre kraftverk har måst halvera sin elproduktion samtidigt som konstbevattningen skadats, säger Faris Amana.

Som en sidoeffekt dräneras även de gamla träskmarkerna i södra Irak.

– Det har orsakat en miljökatastrof: antalet fiskar minskar, liksom fåglar och den biologiska mångfalden. Men det är inte bara de stora dammarna som gör att flödena minskar i Irak. Korruptionen, dålig bränsletillförsel och gammal utrustning bidrar till att priserna på frukt, grönt och spannmål stiger, säger Faris

Amana från staden Hilla (antikens Babylon) söder om Bagdad.

ängre norrut, på en bergsklippa i Hasankeyf, ber en gammal kurdisk herde sin middagsbön.

– Somliga är för dammbygget, andra inte, muttrar änkemannen *Ramazan Ağalday*, sedan han klättrat ned från sin klippa. Han kastar en blick mot de ännu obebodda betonghusen på andra sidan floden, i det sterila Nya Hasankeyf.

– En del tror att de kan tjäna en slant på Ilisu-dammen. Men de som tvingas flytta in i betonghusen, vad ska de leva av när dalen dränks? De som flyttar dit tvingas göra sig av med sin boskap, säger Ramazan Ağalday sorgset.

Han vandrar vidare med sina getter. Någon viskar att den gamle änkemannen ber att Gud ska ta honom snart. Nu när hans fru har gått bort och Tigris floddal kommer att översvämmas ser han inte längre något att leva för. ■■■

Här finns kurderna

Efter första världskriget ansåg många kurder att de hade lovats en egen stat av segrarmakterna när det Osmanska väldet upplöstes. Istället skapades nya stater men drömmen om ett Kurdistan har levt vidare.

I norra Irak har kurderna haft självstyre i närmare 25 år. I Turkiet inledde PKK år 1984 ett uppror som ledde till ett blodigt krig. Vapenvilan under de senaste åren är nu bruten. PKK:s syriska syskonparti PYD har i tre kantonen i norra Syrien utropat Rojava, ett självstyrande område

För regeringarna i Turkiet, Irak, Iran och Syrien är en sammanhängande kurdisk stat en mardröm.

40

miljoner, så många kurder beräknas finnas. Cirka hälften av dem bor i Turkiet. I de områden som kallas kurdiska finns dock också andra folkgrupper.

Bakgrund / Sommarens omsvängning

REGERINGEN I ANKARA fruktar att kurderna i norra Syrien ska få ett sammanhängande självstyrande territorium, som kan utvecklas till en de facto-stat, liknande kurdernas självstyre i norra Irak, KRG. En sådan maktförändring i norra Syrien skulle elda på kurdiska autonomi-strävanden i sydöstra Turkiet. President Erdoğan har förklarat att Turkiet "aldrig kommer att tillåta upprättandet av en ny stat längs vår södra gräns i norra Syrien".

Den 20 juli dödades 33 personer i den turkiska staden Süruç i samband med att ESP, en socialistisk organisation, höll presskonferens om stöd som skulle ges till invånare i den kurdiska

staden Kobani i norra Syrien. Islamiska staten, IS, tog på sig skulden för bombattacken.

DEN 24 JULI MEDDELADE Natolandet Turkiet att republiken skulle bidra till kampen mot IS, vilken erövrade stora delar av Syrien och Irak. USA fick därmed använda sig av den stora Incirlikbasen för sina luftangrepp mot IS. Turkiet inledde i stället ett tvåfrontsrig, där de turkiska stridskrafterna främst riktades mot det förbjudna PKK, Kurdistans arbetarparti. Det turkiska stridsflyget inledde flyganfall mot PKK:s baser i Qandilbergen i norra Irak och deltog inte i USA:s första bombanfall mot IS från Incirlik.

USA:s främsta allierade mot IS på marken har varit PKK:s syriska gren PYD. Deras väpnade styrkor YPG har i praktiken fungerat som marktrupp och underrättelseagenter för de amerikanska stridsinsatserna mot IS sedan i oktober 2014. Till YPG har många kurder från Turkiet anslutit sig som frivilliga. Många har offrat sina liv i kampen mot IS. Men när USA fick Ankars tillåtelse att använda Incirlikbasen, vägrade deras kurdiska allierade lättare.

Därmed upprepade sig två gamla lärdomar i Mellanöstern: Min fiendes fiende är min vän. Det kostar minst att svika stridande som inte har en egen stat.

BITTE HAMMARGREN

TORTYR FÖRESLÅS BLI BROTT I SVERIGE

 DEN 3 SEPTEMBER tog justitieminister **Morgan Johansson** emot utredningen "Ett särskilt tortyrbrott?" där utredaren, chefsrådmannan **Stefan Reimer**, föreslår att tortyr ska kriminaliseras som ett särskilt brott.

Svenska Amnesty har under en lång tid drivit kravet på att tortyr ska bli ett specifikt brott och under kampanjen "Väck politikerna" i samband med valrörelsen år 2010 drevs kravet mot de politiska partierna.

– Detta är verkligen glädjande, säger **Madeline Seidlitz**, folkrättsjurist på svenska Amnesty till Amnesty

Press. Betydelsen av att tortyr som brott nu förhoppningsvis införs är enormt stor. För enskilda individer som har utsatts för tortyr och en domstolsprocess i vilken förövaren åtalas för just brottet tortyr är en viktig del för upprättelse.

– Skönt att långt och tråget arbete, där framförallt Amnestys ICC-grupp har arbetat med frågan under ett långt antal år, nu ger resultat, säger **Madeline Seidlitz**.

Om tortyrbrottet införs kommer Sverige inte längre behöva emotta kritik från bland andra FN:s kommitté mot tortyr. **||||**

KRAVALLER. Oroligheter i Caracas förra året.

AMNESTY KRITISERAR "POLITISK DOM"

 DEN 10 SEPTEMBER dömdes **Leopoldo López** till fängelse i 13 år och nio månader för terrorism, mord, uppvigling och mordbrand. Han är ledare för Voluntad Popular, ett av oppositionspartierna i Venezuela. Han har suttit häktad sedan 18 februari 2014.

– Fängelsedomerna är klart politiskt motiverad, sade

Erika Guevara-Rosas, chef för Amnestys Amerikaavdelning. Leopoldo López är samvetsfånge och hans enda "brott" är att han leder ett oppositionsparti.

Under februari 2014 skakades Venezuela av våldsamma protester mot regeringen. Tusentals fängslades och 43 personer, däribland sex personer från säkerhetsstyrkorna, dödades. **||||**

Hårda domar i Azerbajdzjan

 KHADIJA ISMAYILOVA, en av Azerbajdzjans främsta undersökande journalister, dömdes den 1 september till sju och ett halvt års fängelse. Hon fälldes för skatteflykt, förskingring och maktmissbruk.

Människorättsorganisationer och pressfrihetsorganisationer anser att anklagelserna är fabricerade och att det handlar om en politisk dom. Enligt hennes advokat fanns inga bevis för hennes skuld.

En handfull utländska diplomater tilläts följa rättegången men oberoende journalister och

Khadija Ismayilovas föräldrar släpptes inte in. Amnesty fördömde rättegången som ett sätt att strypa yttrandefriheten i Azerbajdzjan.

Khadija Ismayilova arbetar för Radio Free Europe och har mottagit flera priser, bland annat från svenska Publicistklubben. Hon har samarbetat med SVT:s Uppdrag granskning i avslöjandet av Telia Soneras affärer i Azerbajdzjan.

Den 13 augusti dömdes **Leyla Yunus** till åtta och ett halvt års fängelse medan hennes make, **Arif Yunus**, fick sju års

fängelse. De dömdes för ekonomiska brott som Amnesty misstänker är fabricerade som hämnd för deras arbete för mänskliga rättigheter. Paret Yunus är också anklagade för "förräderi", vilket ska ha handlat om spioneri för Armenien.

Leyla Yunus är chef för Institutet för fred och demokrati och har dokumenterat hur politiska fångar behandlas i Azerbajdzjan. **Arif Yunus** är historiker och politisk aktivist.

ULF B ANDERSSON

INSPÄRRADE. Khadija Ismayilova (till höger) på ett oppositionsmöte i Azerbajdzjans huvudstad Baku den 22 april 2012. Bredvid henne står Hilal

Mammadov som greps två månader senare och dömdes till fem års fängelse.

FOTO: AI

SKÅDEPROCESS. **Oleg Sentsov** och **Aleksandr Koltjenko** i rättssalen.

HÅRDA DOMAR I ROSTOV

 EN MILITÄRDOMSTOL i den ryska staden Rostov vid Don dömdes den 25 augusti den ukrainske filmregissören **Oleg Sentsov** till 20 års fängelse medan miljöaktivisten och antifascisten **Aleksandr Koltjenko** fick tio års fängelse. De båda anklagades för "terrorism" och påstods ha legat bakom mordbränder mot proryska organisationer efter Rysslands ockupation av Krimhalvön förra året. Både **Oleg Sentsov** och åklagarsidans huvudvittne uppgav att de hade torterats. Amnesty var närvarande under rättegången och riktade skarp kritik mot processen.

– Rättegången var en del av Rysslands propagandakrig mot Ukraina och påminde om Stalin-tidens skådeprocesser mot dissidenter, sade **Heather McGill**, utredare på Amnesty International. **||||**

ARKEBUSERINGAR I TCHAD

 DEN 29 AUGUSTI arkebuserades tio män i Tchad. De hade dagen innan dömts till döden för mord och anklagades för att vara medlemmar i Boko Haram, den väpnade grupp i Nigeria som under sommaren har utfört flera bombattacker i Tchads huvudstad N'djamena med många dödsoffer. Tchad, Kamerun, Benin och Niger har lovat att militärt stödja Nigerias säkerhetsstyrkor i kampen mot Boko Haram. En av de avrättade ska ha varit **Bahna Fanaye**, alias **Mahamat Moustapha**, som beskrevs som en av Boko Harams ledare.

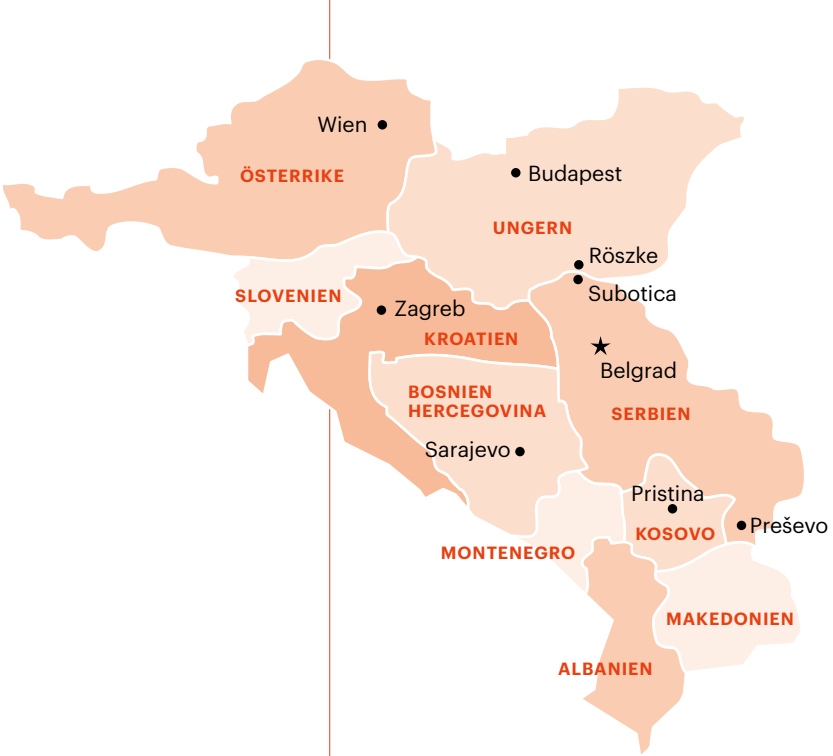
FN:s kommissariat för mänskliga rättigheter, OHCHR, beklagade avrättningarna då Tchad år 2014 hade avskaffat dödsstraffet. Den 30 juli antog dock parlamentet nya anti-terrorlagar och dödsstraffet återinfördes. **||||**

OMTANKE. Ljiljana Cantrak är en av de frivilliga som hjälper flyktingar i Belgrad.

Belgrad välkomnar VÄRLDEN

UNDER HÖSTEN PASSERAR flera tusen flyktingar genom Serbien varje dag. Med ett intyg som de köat för i staden Presevo i södra Serbien får de resa fritt i landet i 72 timmar. Många stannar till och vilar i Belgrad på vägen mot Ungern. Och Belgradborna hälsar dem välkomna.

TEXT: CHRISTINA WASSHOLM FOTO: JODI HILTON

TRANSIT BELGRAD

– Vi vill visa vad som är Belgrads själ. Och att Belgrad är världen.

Så säger *Ivan Lalic*, chef för kulturhuset Mikser i Belgrad. Huset ligger bara dryga 100 meter från parken intill busstationen som det senaste året blivit läger för flyktingar på väg norrut, mot EU.

– Det var när vi först hörde om stängslet som Ungern planerade att bygga som det tog fart. Hjälpn strömmade till. I början hade vi mycket problem med högerextrema grupper som försökte sabotera på nätet men det är bättre nu, säger *Ivan Lalic*.

På en liten smal gata, fullmålad med graffiti, ligger en tomt som kulturhuset Mikser brukar använda för konserter på sommarhalvåret. Sedan början av augusti är den omvandlad till ett välorganiserat hjälpcenter för flyktingar. Volontärer delar ut mat och hygienartiklar längs en 20 meter lång rad med bord. Bakom dem står kylskåp som brukar rymma öl till konsertpubliken varma sommarkvällar. Nu innehåller de vatten, mjölk och annat som den ständiga striden av Belgradbor kommer med.

I andra änden av gården finns kläder och skor, noga utmärkta för män, kvinnor, barn. Bredvid finns lekhörnan där barn kan rita, lägga pussel och hämta leksaker. Mitt på gården står några bord med förlämnings-

PYSSELHÖRNA.
Nevena Mitranic
ställer upp som frivillig för att hjälpa flyktingbarn i Belgrad.

sladdar med gott om uttag. Ett telefonbolag har ställt ut en solenergiladdare med ännu fler laddningsmöjligheter. Här finns förstås ett livsviktigt öppet nätverk. Runt mobilladdarna sitter människor och pratar med släktingar över Skype och chattar.

Ljiljana Cantrak är här som volontär för andra veckan i rad.

– De är så blygsamma. Ofta lämnar de tillbaka, säger att de inte behöver så mycket, säger hon om flyktingarna.

Bakom *Ljiljana* står mängder av blöjpaket travade från golv till tak.

Hon säger att sedan hon började komma hit vill hon inte vara borta en enda dag.

– Jag är liksom rädd att jag ska missa att hjälpa någon om jag inte är på plats, säger hon.

Serbien tog totalt emot omkring 700 000 flyktingar under kriget i det forna Jugoslavien. Drygt en kvarts miljon är kvar i landet än i dag, de flesta från Kosovo. Många Belgradbor har själva varit flyktingar.

– Man behöver inte ha egna erfarenheter av att ha flytt för att vilja hjälpa, säger *Ljiljana Cantrak*.

Men det pågår också en rörelse på Facebook bland vänner från forna Jugoslavien. En efter en byter profilbild till en med texten ”I was a refugee too”. Många delar också sina minnen av att vara på flykt tillsammans med bilden. *Danijela Dugandzic Zivanovic* från Sarajevo är en av dem. Hon avslutar sin berättelse med orden: ”Det här är ett slags tack till alla som hjälpte oss att känna oss mer som människor än som skräp från en misslyckad politik.”

En stor del av hjälpen till flyktingar i Belgrad kommer från Bosnien-Hercegovina. Tio lastbilar är på väg just nu och det behövs extra volontärer för att packa ur allt.

19-åriga *Edona Vatoci* från Pristina i Kosovo är i Belgrad för ett konstprojekt men i dag är hon på flyktingcentret och leker med barn från Afghanistan och Syrien. Hon

var själv ett barn, tre år bara, när hennes familj flydde Pristina under Kosovo-kriget 1999. Hon minns glimtar av vägen de gick på, stridsvagnar nära hennes hem och hur de hamnade hos en familj i Albanien som var så snälla mot henne och de andra barnen.

– Det känns som en slags moralisk skyldighet att hjälpa till nu, säger hon.

Efter en lång och torr sommar kommer så regnet en dag. *Gordan Paunovic*, som via sin Facebook-profil blivit en slags informell koordinator för alla som vill hjälpa människorna i parken, ber folk komma med bilar och köra dem som vill till en lokal i stadsdelen Dorcol där de kan sova inomhus i natt. För att få reda på adressen får man ringa Gordan, det går inte att utesluta attacker från högerextremt håll. Det är så många som hör av sig att Gordan till slut får säga nej; ”det behövs inte mer hjälp nu”.

”De är så blygsamma.
Ofta lämnar de tillbaka, säger att de inte behöver så mycket.”

”Men om du frågar mig om Röszke i Ungern så ser det ut som ett koncentrationsläger.”

DJUNGELN I SUBOTICA

Klockan är strax efter nio på morgonen och det faller ett stilla regn över den nedlagda tegelstensfabriken utanför Subotica i nordligaste Serbien. Ingen vet riktigt hur det började men ändå sedan i vintras fungerar de öde lokalerna som härbärge för flyktingar på väg norrut. De har döpt området till djungeln. Här står *Milodrag Varo* och *Adam Halai* från lokala Röda Korset och pratar med två stadsdelspoliser.

Tillsammans delar de ut mat- och hygienpaket från en skåpbil varje dag. I dag är en bra dag, säger de, det är bara runt ett 100-tal människor som sovit här i natt, oftast är antalet flerdubbelt. Vi kör runt på området, som består av flera utspridda byggnader. *Milodrag Varo* och *Adam Halai* vet precis var de ska se om det finns människor.

– God morgon, hur mår ni? Behöver ni mat?

En man pekar på sitt ben att han har ont. Han visar med gester och ett fåtal ord på

REGNKLÄDER. Journalisten Rade Radovanovic har tillsammans med sin dotter samlat in pengar och köpt tält och regnkläder till flyktingar.

engelska att han blev slagen av serbisk polis vid gränsen till Bulgarien.

– Vissa länder möter flyktingar för första gången. Det är ett stort test för dem, säger polisen *Zoran Gabric* och menar Ungern.

– Här hade vi ändå 1990-talets krig och tyvärr egen erfarenhet av flyktingar. Därför har vi ett annat tillvägagångssätt, säger han.

Och serbiska myndigheter och polis har överlag fått godkänt för sitt sätt att jobba, även om incidenter som den vid gränsen till Bulgarien också rapporteras.

Vårt sista stopp är en trebarnsfamilj från Afghanistan. De har ett litet tält som de satt upp under ett läckande bräddtak som vilar på pålar. De är alldeles för tunt klädda för höstvädret. *Milodrag Varo* tittar bekymrad på dem.

– När planerar ni att resa vidare, frågar han.

– I kväll, svarar 30-åriga *Toryalai Amini*.

– Vi ska försöka komma tillbaka senare i dag med kläder, lovar *Milodrag Varo*.

Toryalai Amini arbetade som professor i datavetenskap. Hans fru *Saeqa* arbetade som sjuksköterska för en amerikansk organisation. De flydde undan talibanerna med sina barn; nio, fyra och tre år gamla.

– Vi fattar att dessa lokaler inte är de bästa för mänskliga villkor, säger *Milodrag Varo*. Men om du frågar mig om Röszke i Ungern så ser det ut som ett koncentrationsläger.

ÖVER GRÄNSEN

I solnedgången vandrar vi längs med järnvägsspåret som leder ut ur Serbien och mot den ungerska byn Röszke. Spåret är kantat av fruktodlingar och åkrar. Det är de sista dagarna

i mitten av september innan Ungern ska stänga gränsen helt, med ännu högre stängsel och metallgrind över spåret. Nu är det många som skyndar fram. Ju närmare gränsen desto tystare, spändare stämning. En grupp ledd av en ung man viker av från spåren. Ingen annan tillåts följa efter, det ser ledaren till. Några slår sig ner vid sidan av spåren för att invänta mörkret.

Att komma fram till Ungern är som att kliva in i en undergångsfilm. Medan mörkret faller fylls den råa luften av barnens skrik och de ungerska polisernas korta kommandon: "All go to camp!"

En grupp flyktingar försöker ta sig igenom poliskedjan, mot motorvägen. De ropar: "We want to go!". De stoppas.

För många tar tröttheten överhand och de kapitulerar och går ombord på bussarna

som körs fram, en efter en. Barnfamiljer har företräde, men trycket blir starkt bakifrån, barn kläms, blir separerade från sina föräldrar. En ung man kollapsar. Kravallustrustade poliser försöker skapa ordning. En pappa lyfter upp sin bebis och skakar barnet hårt, hårt i desperation. Det är olidligt.

Det finns viss lindring. *Kathleen Lake* från Budapest serverar varmt, sött te. *Jonatan* och tre vänner från en kristen organisation i staden Kecel arbetar hela kvällen med att räfsa ihop skräp. *David Markus* är läkarstudent i Budapest och tar emot alla som behöver vård. När ett barn gråter utanför sjukhustältet kommer inte mindre än tre volontärer fram för att se om de kan hjälpa till.

Och några dagar senare hör *Toryalai Amini* av sig och berättar att han och hans familj nått Tyskland. ■■■

EN NY MUR. Det ungerska stängslet vid Röszke för att stoppa flyktingar som kommer via Serbien.

Världens flyktingar

Inte sedan andra världskriget har så många människor varit på flykt. Det visar den senaste rapporten från UNHCR, FN:s flyktingkommissariat. **Vid årsskiftet var 59,5 miljoner individer på flykt** till följd av förföljelse, krig och våld eller människorättskränkningar. Ökningen, från 51,2 miljoner år 2013, var den största i UNHCR:s historia

Härifrån flyr flest människor

Syrien, 3,9 miljoner
Afghanistan, 2,6 miljoner
Somalia, 1,1 miljoner
Sudan, 0,66 miljoner
Sydsudan, 0,61 miljoner

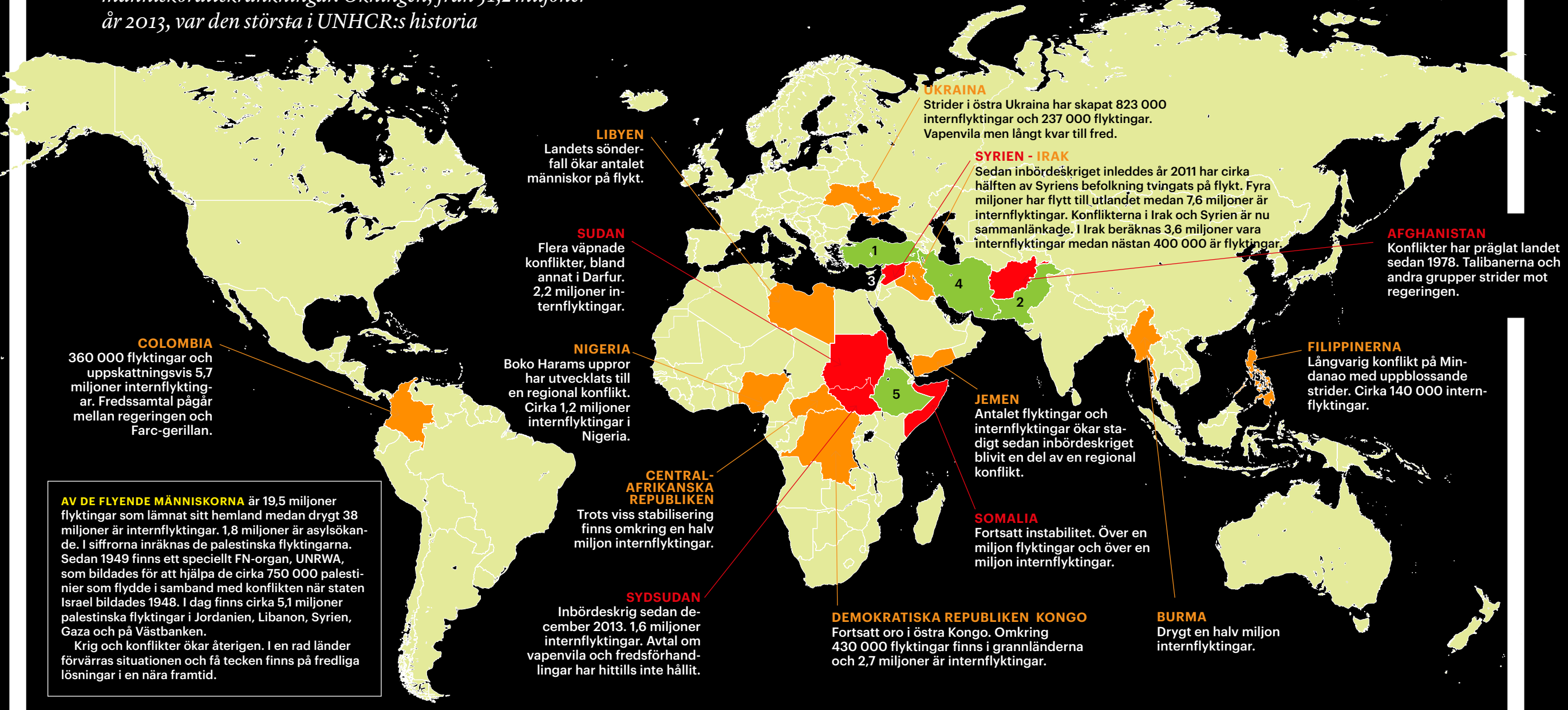
Oroshärddar i världen

Burma
Centralafrikanska republiken
Colombia
Filippinerna
Irak

Jemen
Dem rep Kongo
Libyen
Nigeria
Ukraina

De tar emot flest flyktingar

Turkiet, 1,6 miljoner (1)
Pakistan, 1,5 miljoner (2)
Libanon, 1,2 miljoner (3)
Iran, 0,98 miljoner (4)
Etiopien, 0,66 miljoner (5)

”PRATA MED OSS, *inte om oss*”

I slutet av maj väckte **Zeliha Dagli** vad som kom att bli sommarens både längsta och mest infekterade debatt. I Aftonbladet beskrev hon hur en fundamentalistisk religionstolkning vunnit mark i Stockholmsförorten Husby och hur fördömande män försöker kontrollera hur kvinnor lever sina liv. Genom Banar Sabet svarade nätverket StreetGäris att kvinnoförtryck inte är ett fenomen isolerat till landets förorter och att perspektivet måste vidgas. Amnesty Press sammanförde dem till ett samtal.

TEXT: IVAR ANDERSEN FOTO: CHRISTOFFER HJALMARSSON

OENSE FAST ÖVERENS.
Banar Sabet och Zeliha
Dagli i samtal.

BANAR SABET

Aktiv i Street-Gäris, ett kvinnonätverk som vill "ge kraft till varandra genom systemskap, inspiration och kompetensutbyte". Arbetar som mångfaldskonsult.

Zeliha Dagli, du har sagt att din generations feminister formats av erfarenheten att fly från patriarkalt förtryck. Banar Sabet, du har sagt att din generation känner ett annat ägandeskap än era äldre systrar. Men ni identifierar samma problem. Hur ska ni mötas för att bekämpa problemen?

Zeliha Dagli: Jag var vänsteraktivist i Turkiet och satt i fängelse eftersom mina åsikter var förbjudna. Men vid sidan av det politiska förtrycket fanns också ett kvinnoförtryck, även inom arbetarklassen. Våra manliga kamrater förtryckte sina fruar och systrar och barn. Vi kvinnor började diskutera det, att vi måste ta oss ut ur mannens skugga. För annars förföljer den skuggan dig hela livet. Jag har redan flytt en gång och vet att om vi inte har vår privata frihet

Debatten

MED ARTIKELN "Jag kan inte längre vara mig själv här" inledde Zeliha Dagli i Aftonbladet den 29 maj debatten om fundamentalism och kvinnoförtryck i Husby.

Några dagar senare påpekade Nätverket StreetGäris att kvinnoförtryck inte är isolerat till landets miljonprogramsområden och efterlyste ett vidgat perspektiv.

Inom Vänsterpartiet orsakade debatten intern splittring. Zeliha Dagli fick stöd av bland andra riksdagsledamoten Amineh Kakabaveh, medan delar av partistyrelsen i en gemensam artikel varnade för att peka ut "förorten och en enskild religion". Borgerliga ledarsidor som Svenska Dagbladets gjorde snabbt partipolitik av frågan och slog fast att "Vänsterpartiet sviker förortskvinnorna".

Debattörer som sociologen Manijeh Mehdiyar, aktiv i miljöpartiet, och socionomen Maimuna Abdullahi från Muslimska Mänskliga Rättighetskommittén varnade för att stereotypa föreställningar riskerar att cementera rasism och strukturell diskriminering. Samtidigt har Jan Guillou med flera hävdade att just rädslan för att uppfattas som rasistisk har lett till en "förnekelselinje" som skymmer bland annat hedersproblematiken.

så kan vi inte heller kämpa mot det strukturella förtrycket. Så feminismen är viktig för mig. Den handlar om mitt liv, om mina rättigheter, om att andas.

Banar Sabet: Vår generation, de som kämpar med mig, har inte samma erfarenheter som du. Vi har inte torterats för att vi har stått på ett torg och talat. Vi får stå på torg. Er kamp, och även den som fördes av 70-talets svenska kvinnor, har gjort att vi får det. Det är jätteviktigt att din generation får tala. Men jag tror att min generations invandrantjejer, om jag jämför med min mamma, känner att vi äger Sverige på ett annat sätt. Jag tror att du kan koppla dina erfarenheter till islamiskt förtryck på ett sätt som jag inte kan. Jag är kurd och fick inte simma eller gå på disco när jag var liten. Jag gjorde revolt mot min pappa och nu får mina småsystrar göra de sakerna, men för mig har det inte handlat om liv och död. Jag tror att det finns en generationsskillnad. Vi vill säga att den här frågan är större och mer komplicerad.

Även om patriarkala strukturer finns överallt kan de väl ta sig lokala uttryck. Hur ser det ut i Husby?

Zeliha: När jag skilde mig för 25 år sedan var jag fri. Det var jag som bestämde, inte andra. Jag har bott i många förorter och det är stor skillnad mellan dem. Hökarängen var fattigt och det fanns alkoholproblem men där fanns ingen som klandrade mitt privatliv. Men det gör man i Husby. Jag tror inte att det är en generationsfråga eller en konflikt mellan gamla och unga.

Banar: Inte en konflikt, men man har levt olika liv. Du kopplar det här till sekularism.

Zeliha: Ja, för att det är en viktig fråga för mig. När människor flyr söker de sig till sina egna och stöder varandra. Det är bra. Men det finns också en risk att man tar med sig kontrollerande strukturer. I Husby finns

ZELIHA DAGLI

Feminist och aktivist bosatt i Husby. Ordförande i kvinnoföreningen Kibele. Tidigare aktiv inom Vänsterpartiet, bland annat som ledamot i Rinkeby-Kistas socialnämnd.

över 100 olika nationaliteter. Vi har olika kulturer men vi måste vara överens om vilka värderingar som ska gälla. När det gäller kultur är min preferens en framåtsträvande kultur. Och just nu har vi en destruktiv utveckling som måste brytas.

Banar: Men ingen debattartikel har kommit med en lösning. Alla bara pratar om problemet och problemet känner vi redan till. Jag tycker om din artikel för att den startade diskussionen men jag tycker inte om att så många tar tillfället i akt att driva sina egna agendor. Alla bara pratar om hedersproblematiken, men ingen nämner de andra problem du tog upp. Som att det inte finns några offentliga utrymmen för kvinnor.

Zeliha: Exakt. Det är små, små öar där man kämpar med sitt eget.

Banar: Och då blir vissa saker tydligare, som männens dominans i centrum. Det går att lösa, men det blir svårt när man ska diskutera heder och klass och Islamiska staten samtidigt. För heder handlar om kollektivet som belönar mannen när han kontrollerar kvinnan. Det glöms lätt bort om man börjar blanda in extremism.

Zeliha: Men extremism får näring av andra strukturella förtryck.

Banar: Jag vet, extremismen har blivit värre. Vi lever i en mer polariserad värld, extremismen får näring av rasismen. Men hur ska vi förebygga det? Alla pratar om problemet men ingen pratar om lösningen.

Så vad är då lösningen? Vilka är utmaningarna och hur ska kvinnors rättigheter garanteras?

Banar: Zeliha tog upp flera viktiga punkter i sin artikel men fick ingen uppmärksamhet för frågorna om bostäder eller tillgänglighet. Det är saker man kan lösa. Vilka gator är mörka på kvällen? Varför har vi inga kvinnoföreningar? Alla lyssnar på de arga

liberala skribenterna men lösningarna måste komma härifrån.

Zeliha: Men förnekelse är också ett problem, när man sopar saker under mattan. Som när Lasermannen härjade och Birgit Friggebo åkte till Rinkeby för att sjunga *We shall overcome*.

Banar: Eller när debattprogram bjuder in gäster som säger att hedersproblem inte finns. Det är som att säga att hbtq-personer inte diskrimineras. Varför har vi ingen forskning om hedersproblematik till exempel? Vi har bara åsikter, ingen nationell satsning på problemet.

Zeliha: Samtidigt vet jag av mina egna erfarenheter att min frihet begränsas, jag kan inte använda mina rättigheter här på samma sätt som i andra områden. Och efter artikeln blev det ännu värre för nu känner alla igen mig när jag går ut. Jag har fått kritik från vänster och blivit kallat islamofob som gynnar Sverigedemokraterna.

Banar: Sverigedemokraterna är inte relevanta för mig i den här diskussionen, jag tänker göra det som är rätt för mig oavsett om någon idiot röstar på dem. Men många som pratar om hedersproblematik är islamofober, trots att vi vet att ortodoxa tjejer har exakt samma problem.

Zeliha: Unga tjejer och äldre feminister måste diskutera ihop sig och hitta en väg framåt.

Banar: Imamerna kanske måste prata med papporna, någon annan kanske måste prata med mammorna. Jag tror inte att det finns en lösning, jag tror att det finns många, men alla måste ta sitt ansvar. Och vi behöver gemensam kunskap, i dag har vi bara olika grupper som driver sina egna agendor.

Zeliha: Det är inget som löser problemen. Prata inte om oss...

Zeliha & Banar: ...prata med oss!

Zeliha: Till slut är vi överens.

Banar: Skriv det. IIII

AMNESTY KRITISERAR FÄNGSLANDEN

 AMNESTY International uppmanade den 7 september myndigheterna i Rojava, de tre kurdiska kantonerna i norra Syrien, att upphöra med godtyckliga gripanden och frige alla som olagligt har fängslats.

I augusti genomförde Amnesty en resa i Rojava och tilläts besöka två fängelser och där i enrum prata med fångar. Fångelseförhållandena beskrevs som tillfredsställande men ett antal av fångarna uppgav att de

gripits som misstänkta anhängare av Islamiska staten, IS, och dömts efter bristfälliga rättegångar. Amnesty uttrycker oro för att myndigheterna använder kampen mot terrorism som en förevändning att gripa personer som kritiserar PYD, det dominerande partiet i Rojava.

Amnesty anser att den PYD-ledda administrationen, som har stiftat egna lagar och har egen polisstyrka och armé, YPG, måste respektera internationella människorättslagar. **||||**

”Det är extremt alarmerande att Storbritannien uppenbarligen har genomfört summariska avrättningar från luften. Genom att följa USA längs en laglös väg med fjärrstyrda summariska mord från luften har RAF (det brittiska flygvapnet) gått över gränsen”

Kate Allen, chef för Amnestys brittiska sektion, efter att premiärminister David Cameron den 7 september meddelat att brittiska drönare dödat två briter som hade anslutit sig till Islamiska staten.

EFTER NIO ÅR: RÄTTEGÅNGEN BÖRJAR

 ÅR 2006 BEORDRADE ICC, Internationella brottmålsdomstolen, i Haag att **Bosco Ntaganda** skulle gripas och åtalas för bland annat

mord, våldtäkt, sexuellt slaveri och utnyttjande av barnsoldater under konflikten i Ituri-regionen i nordöstra delen av Demokratiska republiken Kongo 2002–2003.

Den 2 september inleddes rättegången i Haag.

Bosco Ntaganda förklarade sig icke skyldig till alla åtalspunkter. **||||**

Bosco Ntaganda

FOTO: TT BILD

BRISTFÄLLIG RÄTTEGÅNG. Den 14 april 2014 inleddes rättegången mot Khadaffi-regimens män i Libyen. Den 28 juli avkunnades nio dödsdomar.

FOTO: ISMAIL ZITOUNY/REUTERS/TT

”Skrämmande dödsdomar i Libyen”

 DEN 28 JULI avkunnades domar mot 37 representanter för den tidigare Khadaffi-regimen i Libyen. Nio personer dömdes till döden, däribland *Saif al-Islam*, son till *Moammar Khadaffi* som styrde Libyen 1969–2011, och *Abdullah al-Senussi*, tidigare chef för den militära underrättelsetjänsten.

De bägge har också åtalats av ICC, internationella brottmålsdomstolen, i Haag sedan FN:s säkerhetsråd vintern 2011 hänskjutit Libyen till ICC. I juli 2014 beslöt dock ICC att Libyen kan genomföra rättegången mot Abdullah al-Senussi medan ICC har begärt att Saif al-Islam överlämnas till ICC.

Amnesty International dömde ut domarna och hela rättegången, som har pågått sedan våren 2014, som fylld av felaktigheter, och uttryckte förfäran över dödsdomarna.

– Rättegången visar svagheten i ett rättssystem som hänger på en skör tråd i ett krigsdrabbat land där ingen central myndighet finns, sade *Philip Luther*, chef för Amnestys avdelning för Mellanöstern och Nordafrika.

Under rättegången förvägrades många advokater rätten att träffa sina klienter och en del advokater hoppade av sina uppdrag efter hot. Inga av åklagarsidans vittnen var

inkallade till rättegången och uppgifter om att åtalade har torterats utreddes inte. Saif al-Islam befinner sig fortfarande i fångenskap på okänd ort hos en milisgrupp i Zintan. I början av rättegången deltog han via satellitlänk från sitt hemliga fängelse. Sedan striderna inleddes i västra Libyen förra året upphörde satellitkontakten med den åtalade.

Domarna den 28 juli förväntas bli överklagade. Justitieministern i den internationellt erkända regeringen, som har flytt till Tobruk nära gränsen till Egypten, förklarade att hans regering inte erkänner domslutet.

ULF B ANDERSSON

PISKRAPP FÖR ”ÄKTENSKAPSBROTT”

 DEN 30 AUGUSTI utsattes en man och en kvinna för offentlig piskning i staden Cheghcheran i provinsen Ghor i västra Afghanistan.

De hade dömts av en domstol för ”äktenskapsbrott” och en av domarna verkställde domen med polis och andra tjänstemän närvarande. Sedan afghansk tv visat piskningen blev händelsen allmänt känd.

Amnesty International kräver en utredning och att de ansvariga ställs till svars.

– Uppgifter om att det här fruktansvärda straffet på 100 piskrapp avkunnats av en domstol som är en del av Afghanistans rättssystem är mycket oroande, sade **Horia Mosadiq**, Afghanistanexpert på Amnesty. Att paret dessutom dömts för ”äktenskapsbrott”, vilket aldrig någonsin ens kan vara ett brott, gör fallet än värre. **||||**

ELVAÅRING TVINGADES FÖDA

 DEN ELVAÅRIGA FLICKA i Paraguay som hade våldtagits upprepade gånger, enligt uppgift av sin styvfar och blev gravid då hon var tio år, födde den 13 augusti ett barn. Både mor och barn rapporterades efter omständigheterna må bra.

– Detta är en tragisk påminnelse om varför Paraguay måste upphäva sitt abortförbud, sade Amnesty International.

Fallet med den gravida flickan väckte stor internationell uppmärksamhet och Amnesty fick in 500 000 underskrifter med krav på att flickan skulle tillåtas göra abort. **||||**

Det overkliga DÖDSSTRAFFET

Få reportageböcker har berört mig så starkt som *Sju dagar kvar att leva*. Från prologen, där kriminalteknikern *Wesley Shields* redogör för sitt arbete, till sista kapitlet där författaren besöker den avrättade fången *Vaughn Ross* hemort för att på sitt eget sätt tacka och ta farväl av honom, lyckas hon med sitt skickliga berättande och starka engagemang ge mig som läsare en unik inblick i rättssystemet i USA.

När jag träffar *Carina Bergfeldt* har det gått en månad sedan hennes bok kom ut och intervjuer och recensioner har avlöst varandra. Vi har stämt träff på Aftonbladets huvudkontor i Stockholm där Carina arbetar som reporter sedan tio år. Jag föreställer mig att hon ska vara en trött och hårdad person efter det tuffa arbetet med boken, arbetet som kvällstidningsreporter och stor mediaexponering, men när hon tar emot mig och fotografen blir jag överraskad.

Carina Bergfeldt utstrålar energi och styrka och har lätt till skratt. Det märks att hon gillar sitt arbete som journalist på Aftonbladet och hon verkar drivas av ett starkt socialt patos.

Allt började på den västgötska slätten när Carina som 17-åring gick med i Amnesty:

– I Götene där jag bodde fanns det en brevskrivargrupp, det var jag och ett gäng kvinnor och män i 50-årsåldern som träffades en gång i månaden för att skriva protestbrev och dricka te. När jag sedan flyttade till Göteborg blev jag mer engagerad och började hålla föredrag på skolor om

CARINA BERGFELDT HADE JUST
planerat två reportageresor till Afghanistan och Irak, två högrisk-länder för en journalist, när en god vän frågade: "Om du skulle dö nu på nån av dina resor, vad skulle du ångra att du inte hade gjort?" Svaret från Carina kom direkt: "Att jag inte skrev en bok om dödsstraff!"
– Gör det då, sade kompisen.

TEXT: CLARA LEE LUNDBERG
FOTO: EMMA MILDER

ETT NEJ BLEV BOK.
När Carina Bergfeldt fick nobben på en uppföljning av sina chefer använde hon semestern för en Texasresa.

SISTA ANHALTEN.
Dödsbädden där
fången späns fast.

BOSTADEN.
Så här bor döds-
dömda fångar.

FOTO: TDCJ

FOTO: PRIVAT

CARINA BERGFELDT

ÅLDER: 35 år.

YRKE: Reporter på
Aftonbladet.

BAKGRUND: Utbil-
dad på JMG i Gö-
teborg, har även
pluggat interna-
tionella relationer
och jobbat som
väktare, servitris
och lärare.

AKTUELL: Sju da-
gar kvar att leva
– en berättelse om
brott och döds-
straff (Norstedts).
Boken har hittills
sålts till Danmark
och Kina. Har
tidigare skrivit
Fadersmord.

➤ dödsstraff. Jag har alltid varit övertygad om att dödsstraff är fel och jag har alltid velat skriva om det. Men det är inte alltid lätt att hitta en ny vinkel på det.

På våren 2013 började det närma sig datumet för att fånge nummer 500 skulle avrättas i Texas. Inför sommaren valde delstaten att avrätta fyra personer på tio dagar istället för en person var fjärde vecka som de brukar. Nu fanns det helt plötsligt en vinkel som fungerade för Aftonbladet.

Vaughn
Ross

Carina Bergfeldt skickade en intervjufråga till flera av de fångar som skulle avrättas under sommaren och en av dem svarade ja. Det var Vaughn Ross, dömd till döden mot sitt nekande för två mord, som gick med på att hon följde honom de sista sju dagarna i hans liv.

– Innan jag åkte dit fick jag ett instruktionsmejl med alla regler, jag hade aldrig fått ha på mig den här tröjan med detaljer av genomskinlig spets till exempel! Jag fick en känsla av att de ville göra en till ett nervöst vrak innan man gick in i fängelset, för att man skulle ha respekt för systemet. När jag väl kom dit var det likadant, vakten som mötte mig på parkeringsplatsen hotade att skjuta om jag tog ett steg på gräsmattan! Jag tillbringade sammanlagt två veckor i Texas i juli 2013 och skrev artiklar varje dag, och vi har aldrig fått så mycket respons på en reportageresa förut på Aftonbladet!

– Det var 2,2 miljoner människor, alltså en fjärdedel av Sveriges befolkning, som följde artikelserien och jag fick 900 mejl från läsare den första veckan. Det var allt från 17-åringa tonårsskillar till 70-åriga kvinnor som hörde av sig och jag tillbringade de första två dagarna på min semester med att svara på mejl. Jag blev själv väldigt berörd och engagerad, det var så annorlunda mot allt jag gjort innan.

Du har ju tidigare skrivit artiklar om tunga ämnen, bland annat bevakade du Utöya-massakern, vilket du också belönades med Stora Journalistpriset för. På vilket sätt var arbetet med artikelserien om dödsstraff annorlunda mot till exempel Utöya?

– När jag åkte till Utöya var jag förberedd på vad som väntade, jag visste att jag skulle möta fasansfulla scener, sönderskjutna barn och ungdomar som trots det hade överlevt och jag satte upp en mental mur mot det där hemska. Med dödsstraff är det annorlunda, det är liksom överklagt, något vi har sett på film och tv, men min känsla innan jag åkte till Texas var att det var ”på låtsas”. Sedan blev jag helt golvad, det var på riktigt! Det är riktiga människor som jobbar med här; fängelsedirektören som grät och sade att han hatade sitt jobb de dagar som avrättningarna äger rum och de människor som efter att ha dödat en annan människa i rättssystemets tjänst åker hem till sina familjer och måste leva med det. Jag var helt oförberedd på hur berörd jag skulle bli.

Ett år efter att artikelserien publicerats kunde Carina fortfarande inte sluta tänka på dödsstraffet, och efter att ha fått nej på förslaget på en upp-

följning från sina chefer på Aftonbladet, åkte Carina på vinst och förlust tillbaka till USA på sin semester och fortsatte det hon hade påbörjat året innan.

Den här gången intervjuade hon de människor som inte kunnat eller velat ställa upp tidigare. Hon träffade bland annat vittnesstödjare, fängelsepräster, brottsplatsutredare och anhöriga till både de dödsdömda och de som enligt amerikansk domstol mördats av de dödsdömda. Carina skrev stora delar av boken på plats på sitt hotellrum och lät de intervjuade läsa det hon hade skrivit.

Vilken av de personer som du mött under arbetet med boken har gjort starkast intryck på dig?

– Jag tycker om och känner empati för alla som jag har träffat i arbetet med boken men fängelseprästen Jim Brazzil fick jag en speciell relation med och vi har träffats flera gånger efter jag intervjuade honom. Han bär med sig så många hemska historier som han har fått höra och det kändes viktigt att hans minnen och uppfattningar fick vara med utan ”förmildrande” om-

skrivningar. Han har begravt över 500 fångar och närvarat vid minst lika många avrättningar.

Varför valde du just att åka till USA för att skriva om dödsstraff?

– Dels för att de är så öppna och stolta över sitt dödsstraff, de skäms inte för det. Kina och Iran tillämpar ju också dödsstraff men de för ingen offentlig statistisk över hur många som avrättas, det skulle vara mycket svårare och farligare för mig att försöka skriva om dödsstraff där. Dessutom är USA väldigt familjärt för svenskar, folk åker på weekendresor till New York och solsemester till Florida och vi konsumerar väldigt mycket nordamerikansk kultur. Det är ett land som klassas så appellerande för svenskar och samtidigt är det ett land som tycker att det är helt rimligt att spanna fast sina medborgare på en bår, injicera dem med gift och döda dem!

Har dina tankar och åsikter om dödsstraff förändrats under arbetet med boken?

I FÄNGELSET.
Den dödsdömda
Vaughn Ross och
Carina Bergfeldt.
FOTO: AFTONBLADET

”Jag fick 900 mejl från
läsare den första veckan.”

VÄNNER.
Carina Bergfeldt
tillsammans med
fängelseprästen
Jim Brazzil.

FOTO: PRIVAT

”När jag sedan flyttade till Göteborg blev jag mer engagerad och började hålla föredrag på skolor om dödsstraff.”

► – Egentligen inte, jag är fortfarande mot dödsstraff. Men jag har fått större förståelse för dem som är för, personer vars anhöriga har blivit brutalt mördade och som känner att de bara kan få ro om den som mördat deras son eller dotter också dör. Men det är en reportagebok jag skrivit, inte en debattbok. Den bästa komplimangen jag har fått fick jag av en kollega som efter att han hade läst klart boken skickade ett sms och skrev

”nu har jag läst ut boken men jag vet fortfarande inte om du är för eller emot dödsstraff”.

– Däremot har jag märkt av ett hårdare samhälls-

klimat och att stödet för att införa dödsstraff i Sverige har ökat. En undersökning från Forskningsgruppen för Samhälls- och informationsstudier visar att ökningen har gått från 12 procent för cirka tio år sedan till att 2012 vara 24 procent.

– Framförallt i fall där det handlar om barn, som till exempel fallet med Lisa Holm eller Breivik. När jag har bevakat det så får jag alltid massor av mejl från personer som vill återinföra dödsstraff.

Vilka är dina journalistiska drivkrafter?

– Jag vill ju rädda världen, haha! Jag tror också att jag alltid har varit intresserad av att berätta. När jag pluggade internationella relationer hade vi en föreläsning om förtrycket av ursprungsbefolkningen på

Hawaii (Kanaka Maoli) som gjorde starkt intryck på mig, jag kände bara ”varför visste jag inte det här”? Så jag tror att det är en av mina starkaste drivkrafter, att berätta om orättvisor och saker som händer som inte uppmärksammas i media.

– Det är bland annat därför jag jobbar på Aftonbladet, här har jag möjlighet att göra reportageresor och nå ett väldigt stort antal läsare. Här kan jag faktiskt påverka!

Aftonbladet har ju också en annan slags journalistik, så kallad kvällstidningsjournalistik som ofta anklagas för att vara ytlig och sensationslysten. Innebär det en konflikt för dig och din journalistiska etik?

– Nej, jag ser det som en förutsättning för att jag ska kunna jobba med den här sortens långt engagerande berättade. Om vi har ett löp där det står ”det här är den bästa light-läsken” så är det faktiskt det som bekostar mina reportageresor! Så jag har faktiskt inga problem med det. Nu jobbar jag dessutom på Plus-avdelningen där våra läsare betalar för att läsa artiklarna.

Du har i bokens dedikation skrivit ”Till den svagaste och starkaste personen jag vet. Jag är stolt över dig”. Vem är dedikationen till?

– Den är till mig själv. Utan mitt intresse och passion för det här ämnet så hade boken aldrig skrivits. Jag dedikerade min första bok till en annan person men nu var det min egen tur. ■■■

KRÖNIKA

Låt oss titta på några fakta

P lötsligt är ”flyktingfrågan” på allas läppar. Medan EU-toppmöten avlöser varandra har många människor nu under september över hela Europa gått ut i upprördhet och manifesterat sin solidaritet med flyende människor.

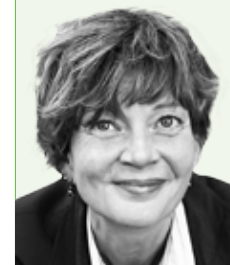
Men det sprids också myter där människor förvandlas till siffror och där en del politiker verkar hoppas att man genom att repetera felaktigheter och överdrifter ska få det till sanningar. Andra politiker i vårt land väljer att hävda att de svenska reglerna behöver ändras och försämrats på sätt som skulle slå mycket hårt mot människor som redan har upplevt krig, väpnade konflikter, förföljelse, fängslanden och tortyr. Och förslagen om så kallade säkra länder riskerar att undergräva rättssäkerheten.

Vi läser också om ”massiva flyktingutmaningar”, flyktingströmmar, massflykt. Samtidigt kommer rapporter och förfärande bilder på flyktingar som desperat försöker ta sig in i EU över Medelhavet och till fots upp över Balkan. Vi ser bilder på både levande och döda; barn, kvinnor och män. Människor dör på väg till Europa. Vem bär ansvaret? Vad kan vi göra?

E n av många saker vi alla kan ta ansvar för, är att ta tillbaka tolkningsföreträdet och sprida korrekt information om flyktingskap och om rättigheter och skyldigheter. Det är betydelsefullt vilka ord vi använder och det är min övertygelse att fakta och kunskap leder till förståelse, engagemang och mycket bättre förutsättning att fatta kloka beslut som står i överensstämmelse med våra internationella förpliktelser.

Så låt oss titta på några fakta.

► En flykting är en människa som tvingas fly sitt hem på grund av risk för att annars

MADELAINE SEIDLITZ

Jurist på svenska Amnesty.

”Det är betydelsefullt vilka ord vi använder.”

utsättas för allvarliga kränkningar av sina mänskliga rättigheter.

V ilka länder kommer då flyktingarna från? Om vi ser till Sverige, är de vanligaste länderna som asylsökanden kommer från Syrien, Afghanistan, Eritrea, Somalia och Irak. Det är länder i väpnad konflikt och med repressiva regimer.

► Att söka asyl är en mänsklig rättighet. Det finns således en motsvarande skyldighet för stater att, utan undantag, öppna dörren för flyktingar som behöver skydd. Alla har rätt till en rättssäker asylprövning.

► Det går inte heller att söka asyl ”på distans” på exempelvis en ambassad utan man måste vara på plats i det land som man vill ha skydd i. Eftersom Sverige och EU har gemensamma visumkrav på alla länder som är så kallat ”flyktingproducerande” och asylansökan inte är ett av de skäl för vilket man kan beviljas visum, är alla legala och säkra vägar stängda. Därför är det så många som betalar människosmugglare för att på riskfyllda farliga vägar försöka ta sig till ett land där de kan söka skydd. En av de enskilt absolut viktigaste frågorna som måste lösas är den om legala och säkra vägar. EU:s medlemsländer vet detta.

J ag vill till sist citera Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Nils Muiznieks, som i en mycket läsvärd artikel (Svenska Dagbladet 3 september) skriver följande:

”Det verkliga problemet är inte ankomsten av flyktingar, utan det planlösa och närmast hysteriska gensvaret på detta. I högre grad än en flyktingkris, är det här en politisk kris, där stater kräver mindre Europa, där vi i sanning behöver mer. För att bevara ett Europa med solidaritet och mänskliga rättigheter måste vi ompröva vår hantering av migrationen.”. ■■■

Hon stoppade giftfabriken

KENYA

HUVUDSTAD:
Nairobi.

POLITIK:
Republik med Uhuru
Kenyatta som presi-
dent. Våldsamheter
i samband med valet
år 2007 behandlas
av ICC i Haag.

YTA:
582 650 km².
(Sverige
449 964 km²)
BEFOLKNING:
45 miljoner.

PHYLLIS OMIDO ställdes inför ett val: att göra som arbetsgivaren ville eller förlora jobbet och få en korrupt maktelit som sin fiende. Fem år senare har hon stängt ned fabriken som förgiftade ett helt samhälle, och överlevt både mordförsök och fängelsevistelser.

TEXT: JOHN PALM FOTO: MALIN PALM

Receptionsdisken på polisstationen i Mombasa är brun och sliten. Polismännen där bakom är ovilliga att ta emot den anmälan Phyllis Omido kommit för att lämna in. Hon har med sig Eric Odera, pappan vars två barn dött i blyförgiftning. Efter att han talade ut i media för några veckor sedan blev han mordhotad av ägaren till den nu stängda fabriken. Men att ta emot en anmälan riktad mot en så rik och högt uppsatt politiker, det kan bara en hög polischef göra, hävdar männen bakom disken.

Medan Phyllis Omido läsar upp de båda poliserna väntar ett lokalt medieuppbåd utanför. Hon sneglar ned på det gröna laminerade plastkort som hänger runt halsen med texten "Goldman Environmental Prize". Ett helt vanligt passerkort

som hade sin funktion under ceremonin i USA där hon för några veckor sedan tilldelades det prestigefyllda miljöpriset. Hemma i Kenya använder hon det som en livförsäkring.

– När folk ser det runt min hals så är det en påminnelse om att jag är känd utomlands, det ger mig en status som gör att de inte vågar röra mig. Visst, de kan fortfarande skicka folk att döda mig men de kan i alla fall inte göra det helt öppet, säger hon.

Allt började för drygt fem år sedan. Phyllis Omido, som själv bodde i ett liknande område, kom till slummen Owino Uhuru i Mombasas utkant för att göra en miljörapport åt ett smältverk för blyåtervinning. Phyllis Omido anade snabbt oråd och hade snart sin slutsats klar; ►

I FOKUS. Phyllis Omido intervjuas av medier utanför en polisstation i Mombasa efter att hon anmält en av fabriksägarna för olaga hot.

FABRIKEN. Den nu stängda fabriken, ett smältverk för blyåtervinning, ligger precis intill skjulen där familjer bor. Framförallt barnen drabbades när utsläpp av bly förgiftade både luft och vatten.

fabriken höll på att förgifta omgivningen genom utsläpp i både luft och vatten. Men istället för att flytta fabriken valde ägarna att låta någon annan slutföra rapporten.

Startskottet för Phyllis Omidos kamp kom när hennes egen son blev sjuk. Bara att vara med på sin mammas arbetsplats räckte för att förgifta honom. Sonen överlevde men efter en konflikt med arbetsgivaren om ersättning för sjukhuskostnader fick hon sluta på sitt jobb. Innan hon lämnade Owino Uhuru försökte hon berätta för invånarna vad hon visste.

– De ville inte lyssna. För dem var smältverket något bra, det var deras arbetsplats och de tänkte att ”Phyllis är bara sur för att hon fick sparken”, berättar hon.

Efter en tid började allt fler personer få allt värre symtom; arbetare blev sjuka, kvinnor fick missfall och barn dog medan plåttaken på husen frättes sönder av syror från fabrikens utsläpp. Invånarna bad Phyllis Omido komma tillbaka för att bli deras talesperson. Hon inledde en informationskampanj, men varken politiker eller tjänstemän ville lyssna. Saker började hända först

när media fick upp ögonen för slummen där folk dog och barnen hade skyhöga nivåer av bly i blodet.

Efter en stor demonstration med mediabevakning stängdes fabriken under en vecka. Men framgångarna var tillfälliga och med dem kom också farorna. På kvällen efter demonstrationen väntade två beväpnade män vid hennes hem. De gav sig på henne men blev skrämde av ljuset från en bil.

– Om det inte varit för att min granne kom hem just då så är jag säker på att de hade dödat mig, säger hon.

I början av 2014 blev trycket från media allt större och ägarna valde att stänga fabriken för gott. Men innan dess hade de försökt komma åt Phyllis Omido igen. Den här gången fängslades hon inför en demonstration och åtalades för upplöpp. Under rättegången var hon fri men hade anmälningsskyldighet hos polisen. Efter tio månader lade domaren ned fallet då åklagarsidan inte lyckades prestera tillräckliga bevis. Trots att Phyllis Omido klarade sig undan en dom ser hon inte detta fall som något

”Han var tio månader när han dog av blyförgiftning.”

tecken på att rättssystemet fungerar.

– Det handlar bara om att det fanns tillräckligt med tryck utifrån. Vid det laget hade flera människorättsgrupper uppmärksammat mitt fall och deras närvaro i rättsalen var väldigt viktig, säger hon.

Phyllis Omido driver i dag sluminvånarnas kamp vidare i sin organisation *Center for justice, governance and environmental action*, CJGEA, och har blivit känd som ”Kenyas Erin Brockovich”, efter den amerikanska aktivisten som blivit världsberömd efter boken och filmen om hennes kamp mot ett bolags miljöförstörelse.

Efter besöket på polisstationen fortsätter Phyllis Omido till Owino Uhuru där hon tas emot som en hjälte med applåder och känsloladdade hälsningar. Ett hundratal av de 3 000 invånarna har samlats i ett provisoriskt tält för läkarundersökningar. Många är fortfarande sjuka och efter år av exponering kan blyet ha satt sig i skelettet vilket gör att det kan ta lång tid innan halterna i kroppen sjunker. Dödsfallen fortsätter och särskilt barn kan ha drabbats av kroniska besvär som utmattning, försenad utveckling, yrsel

POPULÄR. När Phyllis Omido besöker slummen Owino Uhuru välkomnas hon med hurrarop och applåder.

och minnessvårigheter efter att nervsystemen påverkats.

Catherine Awour går med böjd rygg genom de leriga gångarna mellan Owino Uhurus lerskjul och fram till sitt hem. Utan att säga ett ord letar hon fram ett fotoalbum med bilder på sin döde son, insvept i vita tyger liggandes i en liten kista med ett ansikte så utmärklat att hans ålder är svår att avgöra. Victor Awour fick svår hosta och utslag som fick huden att lossna. Han var tio månader när han dog av blyförgiftning.

– Roken kom in genom våra fönster och vi andades in den varje dag utan att veta hur farligt det var. Jag är fortfarande orkeslös och kan inte arbeta. Bara att gå hit var en kamp, säger Catherine Awour.

Det är sen kväll när Phyllis Omido sätter sig i bilen för att köra hem. Hennes arbete är långt ifrån färdigt. Tillsammans med jurister driver hon en rättsprocess mot fabriksägarna för att få dem att sanera den förgiftade marken och betala skadestånd till invånarna. Med media och utländska organisationer på sin sida tror hon att domstolen kommer att vara tvungen att ta hennes bevis på allvar och att de kommer att vinna. Men hon är också medveten om att alla inte har samma tur.

Några mil norrut i Malindi drev lantbrukaren Joel Ogada en liknande kamp som Phyllis när utsläppen från en saltgruva förstörde fiskevattnet och jordbruk för områdets fattiga. Utan omvärldens ögon på sig var det den rika gruvägaren som vann. Joel Ogada avtjänar just nu ett sjuårigt fängelsestraff.

– Genom organisationen kommer vi att ta oss an fler fall, Joel Ogada kommer att vara ett av de stora fallen i framtiden, säger Phyllis Omido. ■■■

PHYLLIS OMIDO

ÅLDER:
37 år.

FAMILJ:
Sonen King
David Omido.

BOR: Efter hot och mordförsök har hon bosatt sig i Kilifi norr om Mombasa.

AKTUELL:
Driver organisationen CJGEA med fokus på miljöfrågor kopplade till grundläggande mänskliga rättigheter. Mottog år 2015 miljöpriset *Goldman Environmental Prize*.

SAGT OM SIN AKTIVISM:
”Jag visste inte att jag var en människorättskamp, jag stod bara upp mot det jag tyckte var fel”.

ALBERT WOODFOX
KVAR I FÄNGELSET

 DEN 8 JUNI välkomnade Amnesty beskedet att en federal domstol beordrat att **Albert Woodfox** skulle frigges efter 43 år i isoleringscell i ett fängelse i Louisiana i USA. Han är dömd för mord

FOTO: ANGOLA 3/AF
Albert Woodfox

på en fängelsevakt men han har alltid nekat till anklagelsen och hävdar att domen handlade om myndigheternas hämnd för engagemang i Svarta Panther-rörelsen. Amnesty har länge arbetat för att han ska frigges (se Amnesty Press nummer 1/2015). En lokal domstol beslöt dock den 12 juni att Albert Woodfox ska vara kvar i fängelse då delstaten överklagat beslutet om frigivning.

– Detta är verkligen ett hjärtskärande besked, sade **Erika Guevara-Rosas**, chef för Amnesty Internationals Amerikaavdelning. IIII

MORDECHAI VANUNU
DÖMD TILL HUSARREST

 DEN ISRAELISKE VISSSELBLÅSAREN **Mordechai Vanunu** ska hållas i husarrest, får inte tala med journalister och inte använda internet. Det beslöt en domstol i Jerusalem den 11 september. Amnesty för-

FOTO: ADELIN O'KEEFE/AF
Mordechai Vanunu

dömde domen som ett utslag av hämnd. Vanunu hade den 4 september gett en intervju i israeliska Channel 2, vilket ska ha godkänts i förväg av militärcensuren.

År 1986 avslöjade Vanunu det israeliska kärnvapenprogrammet för brittiska Sunday Times. Han kidnappades av Mossad i Italien och dömdes i Israel till 18 års fängelse. Efter frigivningen år 2004 har domstolar fortsatt att upprätthålla en rad restriktioner, däribland reseförbud som förra året förhindrade honom att delta i en Amnestykonferens om visselblåsare i London. IIII

Lång väg till försoning i Sri Lanka

VAKA I GENÈVE:
Sithy Yameena, vars son
Mohamed Hakeem
försvann i mars 2009,
deltar i en vaka utanför
FN i Genève den
12 mars i år.

Efter parlamentsvalet får Sri Lankas ny tillsatta regering hantera fortsatt granskning av misstänkta krigsbrott och brott mot mänskligheten.

 På den tropiska ön med 20 miljoner invånare, som fortfarande lever i skuggan av inbördeskriget 1983–2009, gick väljarna den 17 augusti till valurnorna för andra gången i år. Majoriteten sade på nytt nej till auktoritärt släktstyre, korruption och våld under **Mahinda Rajapaksa**.

Förändringsarbetet påbörjades efter presidentvalet i januari, då **Maithripala Sirisena** överraskande besegrade Rajapaksa.

– Låt oss tillsammans bygga ett civiliserat samhälle och bilda en regering som arbetar för att skapa ett land med lika möjligheter för alla, sade **Ranil Wickremesinghe**, som fortsätter som premiärminister.

Förenade nationella partiet, UNP, och dess allians blev störst, med 106 av 225 mandat i parlamentet. Sirisena ville ha en bred majoritetsregering och tog in lojalister från sitt – och Rajapaksas – parti SLFP, Sri Lankas frihetsparti.

Tamilska nationella alliansens, TNA, ledare **R. Sampanthan** blir oppositionsledare i spetsen för 16 parlamentsledamöter. TNA verkar för en lösning på den etniska konflikten genom regionalt självstyre.

I FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève lade utredare i september fram en rapport

för perioden 2002–2011, med fokus på krigets slutskede våren 2009. Illgärningar från såväl regeringssidan som de Tamilska befrielsetigrarna, LTTE, tas upp. Tigrarna inledde år 1983 ett väpnat uppror för en tamilsk stat. I rapporten nämns inga namn men det kan ske i nästa steg.

Enligt tidigare FN-rapporter dömdes tiotusentals civila tamiler år 2009. Metoderna och mörkandet talar för att klassa det som brott mot mänskligheten. Beslutskedjan är tydlig och de som beordrat och utfört bombning av civila, tortyr och avrättning av fångar kan inte andas ut. Regeringen vill dock inte att skyldiga ska pekas ut och arbetar för en intern hantering. Ansvariga från LTTE, som använde självmordsbombare och civila som mänskliga sköldar, kommer att vara svåra att hitta då ledningen för rörelsen utplånades under krigets sista dagar.

FN vill nu att en speciell domstol inrättas. Den ska bestå av internationella utredare, advokater, åklagare och domare för att Sri Lankas eget rättssystem inte bedöms klara den enorma uppgiften.

Inom den tamilska diasporan i världen anser många att tamiler utsätts för folkmord. En egen stat i öns norra och östra delar ses som enda utvägen. Andra tror dock på försoning med den singalesiska regeringsidan och en framtid i ett enat land.

JOHAN MIKAELSSON

FOTO: ROBERTO CANDIA/AP/TT

MINNET LEVER: Tusentals personer deltog den 5 december 2009 i begravningen av **Victor Jara**, 36 år efter att han mördades efter kuppen i Chile 11 september 1973.

NYTT HOPP I CHILE

 I CHILE VÄCKTE en undersökningsdomare i juli åtal mot tio tidigare officerare för mordet på den chilenske sångaren **Victor Jara**. Han torterades och mördades i samband med militärkuppen i Chile den 11 september 1973. I juli beordrade också en annan undersökningsdomare att sju tidigare officerare skulle gripas för att ha satt eld på två demonstranter under protester mot president **Augusto Pinochet** 1986. Soldater hällde bensin över **Rodrigo Rojas**, 19, och **Carmen Gloria Quintana**, 18, och tände sedan eld. Carmen Gloria Quintana överlevde och har kämpat för rättvisa sedan dess.

Amnesty välkomnade de historiska besluten att väcka åtal för dessa brott. Över 1 100 juridiska processer för brott under Pinochets styre 1973–1990 pågår och över 250 personer har dömts. Drygt 3 000 personer dömdes och minst 38 000 personer greps godtyckligt och många av dem torterades. Amnesty är dock kritiskt mot att den amnestilag som infördes år 1978 fortfarande inte är upphävd. IIII

Beslutet som skakade Amnesty

DUBLIN I augusti samlades Amnesty till internationellt rådsmöte i Dublin. Den svenska delegationen arbetade hårt för ett annat beslut i sexarbetarfrågan men förlorade i omröstningen.

Ar 2013 lade tjänstemän inom Amnestys internationella sekretariat fram ett förslag om en sexarbetarpolicy för att värna sexarbeters mänskliga rättigheter. Förslaget väckte debatt då det inte bara förespråkade avkriminalisering av säljande av sex utan också att köpande av sex, som är ett brott i Sverige och några andra länder, skulle avkriminaliseras.

När förslaget läckte ut i brittisk press vintern 2014 riktades hård kritik mot Amnesty, inte minst i Sverige. Förslaget, och om Amnesty överhuvudtaget ska ha en policy i denna fråga, har sedan diskuterats i Amnestys 60-tal sektioner och strukturer och i Sverige har frågan behandlats på två årsmöten.

Sedan beslutet om "Staters skyldigheter att respektera, skydda och uppfylla de mänskliga rättigheterna för personer som säljer sex" togs på Amnestys internationella rådsmöte, ICM, som hölls i Dublin 7–11 augusti, har en rad organisationer i Sverige, däribland Vänsterpartiet, Feministiskt initiativ, Sveriges kvinnolobby, S-studenter och Liberala kvinnor, hårt kritiserat Amnestys beslut.

Det är ovanligt inom Amnesty International att beslut inte tas i konsensus och i detta fall röstade svenska Amnesty för en alternativ resolutionstext. Den 31 augusti uppgavs svenska Amnesty ha förlorat cirka 1 800 medlemmar där orsaken förmodas handla om beslutet i Dublin. **ULF B ANDERSSON**

Tora Törnquist: Jag är besviken

Amnesty Press intervjuar här Tora Törnquist, ordförande i svenska Amnesty.

Förslaget till Amnestys sex-arbetarpolicy har under lång tid diskuterats inom rörelsen och nu skulle beslut till sist fattas på ICM, internationella rådsmötet, i Dublin. Hur arbetade den svenska delegationen med frågan?

För det första har vi under mer än ett år jobbat med frågan för att

Tora Törnquist

ge vår input, både till internationella sekretariatet, internationella styrelsen och till andra Amnesty-sektioner. Under själva rådsmötet så ägnade jag och Anna Lindenfors (svenska Amnestys generalsekreterare) oss nästan enbart åt denna fråga. Vi höll på från klockan åtta på morgonen till sena kvällen.

Vad var skiljefrågorna?

– Vi hade dels ett antal ändringsförslag till internationella styrelsens resolution, bland annat om att ingen ska tvingas sälja sex som enda försörjningsmöjlighet och en tydligare gränsdragning gentemot trafficking.

Sedan finns det en bred samstämmighet om avkriminalisering när det gäller säljande av sex, vilket är ett brott i 112 länder. Där är vi överens inom Amnesty att en kriminalisering av sexsäljare ökar risken för att dessa utsatta personer utsätts för människorättskränkningar. Skillnaderna handlar främst om att Amnesty ska driva frågan om universell avkriminalisering av sexköpare och kring-

FOTO: ANTON LIDSTRÖM

SVÅRT BESLUT. Frågan om en Amnestypolicy för sexarbeters mänskliga rättigheter splittrade ICM.

aktiviteter kring sexsäljande. Jag tycker att vi fick god respons för våra ståndpunkter.

På ICM:s sista dag, tisdagen, var det till sist dags att gå till beslut. Det är relativt ovanligt inom Amnesty att beslut fattas efter omröstning. Vad hände?

– Där föll vårt förslag och förslaget från internationella styrelsen gick igenom.

Vill du berätta om röstsiffrorna?

– Nej, vi får inte gå ut med det. Jag kan i alla fall säga att vi inte var ensamma utan fick stöd av andra sektioner. Varje sektion får sedan berätta för sina medlemmar hur de röstade.

Är du besviken på beslutet?

– Ja, det är jag. Jag hade hoppats att vårt förslag skulle vinna.

Vad händer nu?

– Nu ska internationella styrelsen utifrån ICM-beslutet fastställa en policy i frågan om sexarbete. Sedan hoppas jag också att det blir en utvärdering av hur processen kring det här beslutet har gått till ända sedan det första förslaget kom från Internationella sekretariatet år 2013. Där har vi i svenska sektionen en del kritiska synpunkter.

Finns det krav på att Amnesty i Sverige ska gå ut med kravet "Avskaffa sexköpslagen"?

– Nej. Beslutet på ICM var att sektionerna själva bestämmer hur, när och om de ska jobba med frågan.

Svenska sektionens sekretariat beräknar att fram till 31 augusti hade 1 800 av sektionens drygt 100 000 medlemmar lämnat Amnesty. Är du förvånad?

- – Nej, egentligen inte. Det här är ju en fråga som engagerar många, inte minst i Sverige och samtidigt är det en komplex fråga. Nu gäller det för oss att tydligt kommunicera var svenska sektionen står och betona att arbetet med alla våra andra frågor – från flyktingar till dödsstraff – är viktigt och behöver stöd.

En annan kontroversiell fråga inom Amnesty har varit abortfrågan. Svenska sektionens årsmöte har beslutat att Sverige ska arbeta för att Amnesty fattar beslut om att arbeta för alla kvinnors rätt till abort. Vad gjorde ni under ICM i den frågan?

– Vi bedömde att det i år inte fanns möjlighet att lyfta frågan men vi hade informella kontakter och vi har inte glömt bort årsmötesbeslutet.

BAKGRUND/ICM

DEN SVENSKA DELEGATIONEN vid årets ICM, internationella rådsmötet, bestod av **Mårten Rosander** (kassör), **Anna Lindenfors** (generalsekreterare), **Karin Linkhorst** (vice ordförande), **Lars Gäfvert** (ledamot i styrelsen), **Tora Törnquist** (ordförande) och **Anton Lidström** (Amnestys internationella kommitté, AIK).

Amnesty arrangerar vartannat år ett internationellt rådsmöte. Mötet är rörelsens högsta beslutande organ. Delegater kommer från det 60-tal sektioner och strukturer som finns inom Amnesty International. Röstetalet bestäms utifrån medlemsantalet. Amnesty uppger sig vara en rörelse av åtta miljoner individer. Av dessa är drygt 1,3 miljoner medlemmar medan över 900 000 är bidragsgivare. Resterande räknas som aktivister.

Vid ICM väljs den internationella styrelsen som är Amnestys högsta beslutande organ mellan rådsmötena.

Vid årets ICM var den stora stridsfrågan den föreslagna sexarbetarpolicyn. Bland övriga beslut fanns frågan om att sätta irreguljära migranter i förvar där styrelsen fick i uppdrag att se över Amnestys nuvarande policy att detta kan accepteras. Effekterna på mänskliga rättigheter av ekonomiska åstramningspaket ska studeras och narkotikapolitikens effekter för mänskliga rättigheter ska också granskas.

ULF B ANDERSSON

FOTO: ANNA LINDENFORS

HÅRT ARBETE. Tora Törnquist på rådsmötet i Dublin.

Svenska sektionen hade lämnat in flera resolutioner till årets ICM...

– ...ja och där beslöt vi att dra tillbaka den om långsiktig inriktning då vi bedömde att vi inte skulle få stöd i dagsläget. Däremot fick vår och Finlands resolution om vikten

av att hålla fortsatt fokus på arbete för individer stöd.

Amnesty har ju sedan år 2010 stått stilla globalt när det gäller antalet medlemmar och bidragsgivare. Flera stora sektioner, som Nederländerna, USA, Storbritannien och Danmark har tappat medlemmar och det är bara genom bidrag från stiftelser som insamlade medel inte minskar. Känner du oro för framtiden?

– En orsak till stagnationen är oviljan hos en del sektioner att satsa på fundraising. Sedan har det varit en explosion av aktivism, främst på internet, i länder som Indien. Där hoppas jag att detta också leder till ökade inkomster och i förlängningen medlemmar.

Sammanfattning av årets ICM?

– Det handlade inte bara om sexarbetsfrågan. Under stor enighet har vi beslutat om strategiska mål för perioden 2016–2019. I den processen har svenska sektionen fått gehör för det viktiga arbetet mot dödsstraffet.

ULF B ANDERSSON

Amnesty Press publicerar här en del av svenska Amnestys uttalande den 14 augusti.

Nej, det är inte en mänsklig rättighet att köpa sex

I SVERIGE TYCKER kanske de flesta att det är en självklarhet att inte kriminalisera dem som säljer sex och därigenom försämr situationen för de som redan kan vara utsatta. Men i över hälften av världens länder är det fortfarande straffbart. Majoriteten av de miljontals människor som befinner sig i prostitution är kvinnor.

Som ett led i att stärka skyddet för sexsäljarnas mänskliga rättigheter har Amnesty därför beslutat att verka för global avkriminalisering av försäljning av sexuella tjänster. För oss i svenska Amnesty är det ett välkommet beslut och vi skulle gärna se att även andra organisationer som arbetar för kvinnors mänskliga rättigheter aktivt driver detta krav.

DET SOM RÖNT uppmärksamhet är dock Amnestys beslut att verka för avkriminalisering av sexköp, de aktiviteter som möjliggör sexköp och andra lagar.

Även om svenska Amnesty röstade emot förslaget på just denna punkt så är det viktigt att förstå varför det överhuvudtaget lagts fram. De som röstade för förslaget gjorde det utifrån övertygelsen att avkriminalisering av säljarna är ett viktigt men otillräckligt steg. Så länge andra aspekter av prostitution är kriminaliserade kommer det spilla över på dem som säljer sex, öka riskerna för mänskliga rättighetskränkningar eller leda till att de indirekt kriminaliseras.

I många länder är det exempelvis tillåtet för en ensam person att sälja sex i en lägenhet. Men om de är två eller fler i samma lägenhet betraktas det som olaglig bordellverksamhet. Det gör att sexsäljare inte kan dela lägenhet i syfte att hjälpa och skydda varandra mot hotfulla och våldsamma sexköpare.

I andra länder där det är tillåtet att sälja sex, är det istället olagligt att aktivt söka upp potentiella kunder på offentliga platser. Det leder till en indirekt kriminalisering och slår särskilt hårt mot kvinnor, män och transpersoner i gatuprostitution. De blir en måltavla för polisen som istället för att skydda dem, bedriver utpressning, kräver mutor eller sexuella tjänster för att inte gripa sexsäljarna.

SKÅLET TILL ATT SVENSKA Amnesty ändå motsätter sig kravet om universell avkriminalisering av sexköp och alla typer av kringverksamhet baseras på att vi inte övertygats om att total avkriminalisering per automatik leder till minskade människorättskränkningar mot dem som säljer sex. I en del fall torde det snarast vara polisens tillämpning av lagarna som måste ändras, än lagarna i sig. Svenska Amnesty har därför drivit att kravet om avkriminalisering ska begränsas. Bara då det är klarlagt att lagstiftningen i ett land leder till indirekt kriminalisering av dem som säljer sex eller ökar riskerna för människorättskränkningar

är mot dem, ska Amnesty kräva att den ändras eller upphävs.

SÅ GOTT SOM INGEN av dem som rapporterat om eller kommenterat Amnestys beslut, har redogjort för att det också innefattar krav på alla stater att:

- Förhindra och bekämpa människohandel för sexuella ändamål.
- Kriminalisera all sexuell exploatering av barn.
- Skydda alla individer från diskriminering eftersom diskriminering ofta leder människor in i prostitution, förvärrar deras situation medan de säljer sex, samt försvårar för dem att sluta sälja sex.
- Vidta alla lämpliga åtgärder för att förverkliga människors ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter så att ingen hamnar i prostitution mot sin vilja eller tvingas förlita sig på prostitution som enda sätt att försörja sig samt säkerställa att människor kan sluta sälja sex när de önskar.
- Skydda människor i prostitution mot exploatering. (...)

Amnesty säger inte att det är rätt att köpa sex, driva bordeller eller tjäna pengar på att andra säljer sex. Det vi säger är att de som befinner sig i prostitution har mänskliga rättigheter. Och att det är deras rättigheter vi ska värna. IIII

ETT LAND AV
MOTSÄGELSER

**MADE IN FRANCE:
STOLTHET OCH
NATIONALISM**
Alice Petré
Atlantis

VAD ÄR FRANKRIKE för land egentligen? I boken *Made in France: stolthet och nationalism*, ger Alice Petré genom ett axplock av teman som "att vara fransk", "nationalism", "den Marine-blå vågen", "*Sarkozy* går en ny runda" och "neuf-cube-förorten" sin bild av det land i vilket hon har bott och arbetat under många år som korrespondent.

Det som är roligt och intressant är att hon lyckas fånga en del av Frankrikes svårfångade själ som är så motsägelsefull. Enligt lag är det förbjudet att registrera ras och trosuppfattning eftersom det skulle stå i strid med den så viktiga principen om jämlikhet. Samtidigt förlitar man sig i praktiken istället på sin polis och säkerhetstjänst för att veta vem som är vem.

Kapitlet om *Marine Le Pen* och Front National är spännande att läsa och ger en bra beskrivning av partiet och den familj som har präglat partiet. Petré påminner oss också om att det på 1950-talet fanns en föregångare; UFF, Unionen för franskt broderskap. UFF hade i mitten av 1950-talet drygt 50 representanter i nationalförsamlingen. En av dem var en ung *Jean-Marie Le Pen*.

Frankrike är idag ett polariserat land med väldiga skillnader mellan rik och fattig, utbildad och utbildad. Skillnader i hur man blir behandlad beroende på klass och ursprung är stora.

Fokus är möjligen lite oklart i boken men den ger en bra ingång till några sidor av det franska samhället med tyngdpunkt på det politiska.

MADELAINE SEIDLITZ

FOTO: TRIART

FALSK FAMILJ.
Claudine Vinasithamby och
Jesuthasan Antonyhasan
i "Dheepan".

Exilens villkor

DHEEPAN

REGI: **Jacques Audiard**
SKÅDESPELARE: **Jesuthasan
Antonyhasan, Kalieaswari
Srinivasan, Claudine Vinasit-
hamby, Vincent Rottiers**
LAND: **Frankrike.**

INLEDNINGSSCENERNA
i Jacques Audiards film

Dheepan är fyllda av autentisk närvarokänsla. Dheepan (*Jesuthasan Antonyhasan*) bränner sin uniform och tar på sig civila kläder våren 2009 när kampen är över för LTTE, de tamilska befrielsetigrarna, när Sri Lankas armé har krossat det uppror som inleddes år 1983 för ett tamilskt hem-

land. Tillsammans med Yalini (*Kalieaswari Srinivasan*) ska han bara hitta ett barn i flyktinglägret innan de som en falsk familj kan bege sig ut i exilens osäkra tillvaro. Föräldralösa nioåriga Illayaal (*Claudine Vinasithamby*) blir deras följeslagare. Med falska papper lyckas de få asyl i Frankrike och där hamnar de i en nedgången förort till Paris.

Audiard är mycket övertygande när han skildrar den svåra anpassningen till ett liv i ett land där de sociala koderna är annorlunda och språket en barriär att ta sig över. Samspelet mellan de tre, som ska uppträda som familj, är stundtals mycket

övertygande. Samhörigheten mellan tamiler i exil skildras också, liksom den LTTE-övers-te som dyker upp och inte har förstått att kriget är över.

Förorten är ett laglöst land där olika gangsterligor konkurrerar om makten och Audiard låter filmen glida in i en gangsterthriller som slutar med en skjutorgie. Det känns dessvärre som en annan film och det är synd på ett mycket gott anslag där vi i dessa tider av ökat antal flyktingar i världen faktiskt får en möjlighet att identifiera oss med flyktingar som individer.

ULF B ANDERSSON

NÖDVÄNDIGT FÖR FÖRSTÅELEN

**JIHADISTERNAS ÅTERKOMST.
ISIS OCH DET NYA SUNNI-
MUSLIMSKA UPPRORET**

Patrick Cockburn
Översättning: **Henrik
Celander**
Celanders Förlag

LÅT MIG BÖRJA med några mindre bra saker med **Patrick Cockburns** *Jihadisternas återkomst*. Den är stundtals som ett hopplock av de oftast briljanta analyser Cockburn gör i London Review of Books och därmed blir det en hel del upprepningar.

Boken är skriven under år 2014 vilket gör att en del saker känns överspelade och numera använder Cockburn själv beteckningen Islamiska staten i stället för ISIS (Islamiska staten i Irak och Levanten) sedan kalifatet har utplånat den gräns mellan Irak och

Syrien som härrör från 1916 års hemliga Sykes-Picot-avtal där Storbritannien och Frankrike styckade det Osmanska väldet. Dessutom; förlaget borde ha kostat på sig en eller flera kartor.

Å andra sidan får den som läser denna bok av The Independents mångåriga korrespondent så mycket kunskap och insikter om varför denna region står i brand och människor flyr i miljoner, att den slitna klyschan "nödvändig bok" känns helt adekvat.

Cockburn förklarar och komplicerar hur det blev möjligt för jihadisterna att på kort tid vinna nya segrar där till sist den Islamiska staten utropades i Mosul, Iraks näst största stad, sommaren 2014.

Författaren är också skoningslös i sin kritik av alla förenklingar i västvärldens huvudstäder.

ULF B ANDERSSON

EN UNDERBAR BERÄTTARE

**KRIM TILLHÖR OSS.
IMPERIETS ÅTERKOMST**

Kalle Kniivilä
Bokförlaget Atlas

VAD TÄNKER invånarna i det annekterade Krim nu när de tillhör Ryssland och inte Ukraina?

Journalisten **Kalle Kniivilä** ger sig iväg till Krimhalvön och träffar bland andra sin gamle esperantistvän **Jefim** som är glad att slippa de ukrainska nationalisterna och nöjd med fördubblad pension. Andra, som krimtarten **Eskender Bariyev**, ger en bild som handlar om förtryck och förföljelse. Kniivilä försöker också reda ut vad som hände de dra-

matiska dagarna vintern 2014 när anonyma grönnklädda soldater tog kontroll över nyckelpositioner på Krim i en manöver som överraskade alla bedömare. Han granskar propagandalögner, ger ärligt sina egna uppfattningar

i den känsliga ukrainska konflikten och påminner om **Vasilj Aksionovs** märkliga roman *Ön Krim* (1981).

Kalle Kniivilä är en underbar berättare som låter människor tala, ibland omständligt, och kryddar sitt reportage *Krim tillhör oss* med en stark närvarokänsla.

ULF B ANDERSSON

FOTO: THOMAS LÖFKVIST

**Kalle
Kniivilä**

En stark bok om en mörk tid

I SKUGGAN AV AUSCHWITZ. FÖRINTELSEN 1939-45
Artur Szulc
Historiska Media

ARTUR SZULC framstår alltmer som en av de bästa svenska populärhistorikerna när det gäller att förmedla kunskap och nya insikter om vad som hände i vårt södra grannland under andra världskriget. Genom sina kunskaper i polska kan Szulc förmedla polskspråkiga förstahandskällor för en svensk läsekrets. I sin nya bok, *I skuggan av Auschwitz*, berättar han fängslande och sakligt om det system av koncentrations- och förintelseläger som den tyska ockupationsmakten byggde upp över Polen. Det första lägret, Stutthof nära Gdansk, blev också det sista att befrias den 9 maj 1945.

Szulc diskuterar hur beslutet att förinta Europas judar fattades och han menar att den vanligt spridda bilden av Wannseekonferensen i januari 1942 som avgörande är felaktig. I boken berättas också om de uppgifter om Förintelsen som nådde omvärlden medan utrotningen pågick. Här spelade de så kallade Warszawavenskarna en viktig roll, liksom **Jan Karski**, sändebud för polska exilregeringen i London, som till och med lyckades besöka ghettot i Warszawa hösten 1942, och slog larm om vad som pågick. Szulc diskuterar sakligt vad omvärlden visste och vad de allierade hade kunnat göra för att rädda judiska liv. Det är bara att hoppas att Szulc fortsätter sitt viktiga historiegravande för att få oss att förstå hur denna fasansfulla period i europeisk historia var möjlig.

ULF B ANDERSSON

Katarina Taikon.

FOTO: BJÖRN LANGHAMMAR/TRIART

Katarina Taikon åter i debatten

TAIKON

Regi: Lawen Mohtadi och Gellert Tamas

– ATT ERKÄNNA Katarina Taikon som förkämpe för svenska rättigheter är också att er känna att vi har behövt förkämpar för de svenska rättigheterna. Och den självbilden har vi inte haft, säger **Gellert Tamas**.

Jag träffar Gellert Tamas och **Lawen Mohtadi** efter världspremiären i Göteborg av filmen *Taikon* som de har regisserat och skrivit manus till. År 2012 kom Lawen Mohtadis prisade och uppmärksammade bok *Den dag jag blir fri* om aktivisten och medborgarrättskampen Katarina Taikon. Hon är mest känd som författare till böckerna om zigenarflickan Katitzi som handlade om hennes egen uppväxt.

Katarina Taikon föddes den 29 juli 1932 i ett läger utanför Örebro. I filmen berättar hon hur kallt det var i tältet och hur hon dagligen fick stryk av styvmamman **Siv**. Romer fick inte gå i skola och därför tvingades Katarina och hennes syskon att arbeta på pappas tivoli. Ofta blev de trakasserade och kallades "zigenarjävlar".

I vuxen ålder lär hon sig att läsa och skriva på en folkhögskola. Och det är nu som hennes politiska kamp för romerna börjar. I den rörliga bilden stiger Katarina

Taikon fram och nästan förtrollar med sina ord och uttrycksfulla kroppsspråk. Hon är vältalig, rolig och vass i sina repliker. Hon jämfördes med **Martin Luther King**, som hon för övrigt träffade när han år 1964 besökte Sverige.

Hon räds inte för att kritisera **Tage Erlander** och **Olof Palme**. I en scen ser vi henne debattera i ett TV-program med politiker och det är en arg och vältalig Katarina Taikon vi ser. Hon ber inte om ursäkt utan kräver att få svar av de slingrande makthavarna.

Lawen Mohtadi menar att det var tacksamt att göra en film med henne eftersom hon var en kändis på sin tid. Hon var otroligt bevakad, var med i TV, tidningar och agiterade offentligt. Det finns hundratals bilder på henne, både rörliga och stillbilder.

Tell Aulin som har klippt filmen har gjort ett imponerande arbete. **Per-Henrik Mäenpääs** fantastiska musik ger filmen djup. I en scen svajar den svenska flaggan stolt i vinden och blonda barn leker i en bassäng. Samtidigt ser vi romska barn som lever i misär och förvärras rättighet till skola, bostad och vård. Vem fick kalla sig svensk och på vilka grunder? Vilka släpptes in i det svenska folkhemmet? Katarina Taikon talar till oss och genom filmen kommer hon åter att ge sig in i debatten.

SOLEDAD CARTAGENA

MISSVISANDE

Hej Amnesty Press! I er artikel om dödsstraff (Amnesty Press nummer 2/2015 sid 46-47) försöker ni få folk att tro att dödsstraff tillämpas i hela USA. Det finns ingenting i er skrift som nämner att delstaterna ser olika på dödsstraff. Ni skriver hela tiden "i USA" vilket vilseleder läsaren till att tro att dödsstraff tillämpas i hela USA.

Detta är inte helt rätt, av USA:s 50 delstater har endast 35 lagar om dödsstraff och det är ett fåtal som idag verkställer detta straff. Dödsstraffet i Alaska togs bort 1950 och i "svenskstaterna" Minnesota och North Dakota försvann straffet år 1960, långt innan det avskaffades i Sverige.

Hela artikeln försöker visa USA som det stora dödsstraffslandet och 25 procent av utrymmet täcks av ett foto på den bestialiska avrättningsapparaten elektriska stolen, som överhuvud taget bara har använts i ett fåtal delstater. Med vänlig hälsning

Rolf Sundin

SVAR: På sidan 6 finns en kort artikel om att Nebraska blev delstat nummer 19 att avskaffa dödsstraffet. I texten till bilden på elektriska stolen framgår att den inte har använts sedan 18 mars 2010. Däremot håller jag med om att kartan blir missvisande på ett sätt då läsaren kan tro att dödsstraff används i hela USA. Dock är frågan komplicerad, då delstaterna har självbestämmande i frågan om dödsstraff men dödsstraffet finns kvar på federal nivå. Jag vill påstå att tabellen över antal avrättade förra året visar att USA är ett av många länder som fortfarande använder dödsstraff. **Redaktören**

IMPONERANDE

Tjoho! (Gammalsvenska för Wow!) Vilket lyft för AmnestyPress! Bra format, bra uppdelning av materialet (goda nyheter, reportage, fakta, Så gick det sen, Sagt och gjort...), bra artiklar, imponerande bredd, utmärkta bilder, bra karta...

Nu är redan tidskriften värd årsavgiften till Amnesty. Jag tackar särskilt för Burma-inslaget på sid 30-33.

Bo Lindblom

Burmasamordnare i svenska Amnesty

LOCKANDE

Det nya formatet är så mycket bättre och känns mer lockande och spännande. Tack och lycka till att jobba i det som redaktion!

Helena Sundman

HOPP BEHÖVS

Hej! Redaktören efterfrågade respons på nya tidningsformatet. Jag tycker det är snyggt. Framförallt tycker jag att innehållet var bra med en blandning av hoppfulla goda nyheter och till exempel det välgjorda stora reportaget om flyktningarna på Medelhavet. Tidigare har jag dragit mig för att läsa tidningen för att det var så tungt innehåll med bara elände (jag kan inte uttala mig om ifall det verkligen är en förändring eftersom jag då bara bläddrade ibland). Jag tror det är viktigt att ha lite hoppfull och humoristisk ton varvat med gravallvaret.

Amanda Nyberg
Lund

MINNEN

Grattis till en lyckad förändring! Modern och fräschig layout. Dessutom verkar den innehållsrikare, men det är kanske en synvilla. Speciella minnen uppkom vid uppslaget på sid 4-5 om El Salvador.

Vid den tiden var vi mycket engagerade i arbete på Mellanamerika.

Tony Öhrling

ROBUST

Jag tycker att den nya grafiska formen har gjort Amnesy Press mer lättläst och mer robust att hålla i. Kort sagt mer attraktivt att läsa!

Eva Ståhl
Uppsala

NJUTER

Sitter på båten till Oskarshamn och har äntligen tid att läsa senaste numret av Amnesty Press. Njuter av det nya formatet med den goa magasin-skänslan. Tack och lycka till med denna viktiga skrift.

Jag "glömmer" tidningen ombord och hoppas att några nya läsare hittar till vår organisation!

Madeleine Nilsson
Gotland

SVERIGE?

Jag tycker nya formatet på Amnesty Press är bra! Jag tillhör dock den grupp medlemmar som vill se ett ökat fokus på "eget land" och föreslår därför att varje nummer av Amnesty Press ska ha en "Sverigesida" där svenska myndigheters missgärningar

belyses. Det kan röra sig om omänskliga häktningsförhållanden, uppföljning av det så kallade "romregistret" etcetera. Det lär inte lida någon brist på ämnen att skriva om på "Sverigesidan"!

Lars A
Malmö

SVAR: Någon fast Sverigesida är just nu inte aktuell. Däremot har du rätt i att tidningen kan innehålla mer Sverigebevakning. **Redaktören**

ATTRAKTIVT

Grattis till nya Amnesty Press! Ett klart och efterlängtat lyft. Tidningen har nu ett attraktivt format och modern formgivning med angeläget innehåll. Till glädje för medlemmarna men också av betydelse när det gäller att värva nya och göra Amnesty starkare.

Uno Grönkvist
Mångårig medlem

"Måste bara slänga iväg ett mejl och berömma tidningens nya formgivning! Äntligen får de välskrivna artiklarna den formgivning de förtjänar!"

Love Lagercrantz

KÖR VIDARE

Jag tycker "nya tidningen" känns modernare och snyggare. Viktigast - det inbjuder till läsning.

Kör vidare på detta. Mycket bilder, mycket färg. Det öppnar dörren för att kunna ta till sig alla dessa jobbiga nyheter och händelser.

Erik Zachrisson

BRA BALANS

Vill bara i all hast tacka och berömma den nya utgåvan. Välmata, tilltalande, modern (ej ultramodern!). En bra balans mellan mörker och hopp, en bra balans mellan reportage och notiser. Läckert med fina bilder!

Agneta Riddar

DROGS IN

Så fin och lättillgänglig nya Amnesty Press är! Jag drogs in i den och läste mycket mer än jag brukar. Grattis till ett bra jobb med tidningen! Tack!

Anna Karin Herngren Wirdheim

”Val har hållits där en demokratiskt vald regering röstades fram”

USA:s president **Barack Obama** håller presskonferens i Addis Abeba med Etiopiens premiärminister **Hailemariam Desalegn** den 27 juli och får efteråt massiv kritik efter att ha hyllat ett val där styrande EPDRF fick alla 547 platserna och oppositionen förföljs.

”Jag antar att folk är trötta på att se på TV hur folk på flykt lider och dör och vill göra någonting genast”

Brýndis Björgvínsdóttir till isländsk TV sedan hennes upprop på Facebook fått 10 000 islänningar att säga att de är beredda att ta emot flyktingar. Regeringen hade sagt att Island kan ta emot 50 flyktingar.

”De sociala, hälsomässiga och säkerhetsrelaterade följderna av den höga folktätheten och trångboddheten är bland de faktorer som kan göra det omöjligt att leva i Gaza till år 2020”

FN-organet Unctad varnar för att Gaza, drabbat av krig och satt under blockad, kan bli obeboeligt redan om fem år.

”Det finns en klar avsikt att skada och fläcka ner bilden av vår armé och inget land i världen skulle tolerera det. Det är därför vi har förbjudit att filmen visas här”

Lambert Mende, medieminister i Demokratiska republiken Kongo, förklarar 3 september varför belgaren **Thierry Michels** film *The Man Who Mends Women* stoppas. I filmen berättas om doktor **Denis Mukweges** prisbelönta och världsberömda arbete med våldtäktsoffer på Panzisjukhuset i östra Kongo.

FOTO: CHARLIE OLOFSSON

NÖJD. John Jeanette Solstad Remø var förra året ett fall i Amnestys kampanj *”Skriv för frihet”*.

”BARA JAG SOM VET VEM JAG ÄR”

John Jeanette Solstad Remø var matt i benen och trött i rösten men framför allt glad när Amnesty Press mötte henne efter Prideparaden i Stockholm den 30 juli. Hon gick med Amnesty under parollen ”Human rights are my pride” och hade dagen innan framträtt på ett Amnestyseminarium i Pride House.

Än är kampen för transpersoners rättigheter inte vunnen i Norge, men det finns framgångar värda att fira. I våras presenterades ett nytt lagförslag som, om det går igenom, kommer att göra det lättare att ändra juridiskt kön i Norge. I dagsläget krävs en omfattande psykiatrisk utredning, en diagnos som transsexuell och sterilisering.

I det nya lagförslaget slopas både steriliseringskravet och kravet på utredning och diagnos.

Den som behöver ändra juridiskt kön ska kunna göra det genom att själv skicka in en ansökan till Skatteverket. Det är en stor framgång och det är på tiden, tycker John Jeanette Solstad Remø, transaktivist och chef för norska Human Rights Alliance. Hon har blivit en frontperson för den norska transrörelsen och har delat med sig av sin berättelse för hela världen på internet.

– Det är bara jag som kan veta vem jag är. Om jag säger att jag är kvinna så är det bara så, säger hon.

CHARLIE OLOFSSON

Amnesty kritiserar alla sidors brott

ELISABETH LÖFGREN

Pressekreterare på svenska Amnesty som i höst går i pension.

sitt debattinlägg i Amnesty Press nummer 2/2015 ifrågasätter **Gunnar Olofsson** varför Amnesty tar upp anklagelserna om krigsförbrytelser begångna av Hamas och väpnade palestinska grupper. Svaret på den frågan är att den ena sidans krigsförbrytelser inte ger grönt ljus för den andra sidan att också begå krigsförbrytelser. Den internationella humanitära rätten gäller för samtliga parter i en konflikt. Amnesty har aldrig påstått att de bägge parterna väger jämnt.

Gunnar Olofsson ifrågasätter även om det ens var krigsförbrytelser som begicks av palestinska väpnade grupper och talar om sporadisk raketbeskjutning.

Enligt FN avfyrades 4 800 raketer och 1 700 granater mot Israel. De raketer som de väpnade grupperna har tillgång till är indirekta och kan inte riktas mot specifika mål och är därmed urskillningslösa. De här vapnen är, enligt internationell rätt, förbjudna och att använda dem utgör krigsbrott. Även beskjutning med granater innebär risk för bristande precision och får aldrig användas mot militära mål i eller nära civila områden.

”De här vapnen är, enligt internationell rätt, förbjudna och att använda dem utgör krigsbrott.”

De urskillningslösa raketbeskjutningarna har inte bara drabbat Israel. Enligt de bevis som finns tillgängliga var det en palestinsk väpnad grupp som avfytrade den projektil som landade i det palestinska flyktinglägret al-Shati, i nordvästra Gazaremsan, den 28 juli 2014. Elva palestinska barn och två vuxna dödades. Hamas har även summariskt avrättat 23 palestinier som påstods ha arbetat som kollaboratörer för Israel. Ingen av de avrättade fick en korrekt rättegång och flera av avrättningarna skedde offentligt.

Amnesty International har under åren

publicerat en stor mängd rapporter och uttalanden om konflikten mellan Israel och Palestina. Det stora flertalet av dessa har riktat mycket stark kritik mot Israels brott mot mänskliga rättigheter, det gäller såväl Israels sjuåriga blockad och dess förödande konsekvenser för befolkningen i Gaza, som byggandet av nya illegala bosättningar på Västbanken och muren/stängslet som har en enormt negativ påverkan på palestinernas vardag och möjlighet till försörjning.

När det gäller de senaste årens väpnade konflikt har Amnestys bevakning och rapportering av förklarliga skäl främst tagit upp anklagelser om krigsförbrytelser begångna av den israeliska sidan. Enligt FN dödades under den senaste israeliska offensiven ”Operation Protective Edge” 2 250 palestinier, av dem var 1 585 civila, varav 538 var barn. Under de 50 dagar som offensiven pågick förstördes byggnader; hem, skolor och sjukhus i en aldrig tidigare skådad omfattning och 485 000 palestinier i Gazaremsan tvingades lämna sina hem.

Amnesty har i en mängd uttalanden krävt att Israel ska samarbeta med FN:s undersökningskommission och har skarpt kritiserat att varken FN-experten eller internationella människorättsorganisationer, som Amnesty International och Human Rights Watch, ges tillträde till Gaza.

Amnestys utredningar av situationen i Gaza bygger på två fältnätare som kontrakterats av Amnesty för att göra utredningar på plats, vi har också ett nära samarbete med såväl israeliska som palestinska människorättsorganisationer, med militära och rättsmedicinska experter och har intervjuat offer och deras anhöriga via telefon och mejl. ■■■

Tidigare inlägg: Gunnar Olofsson: ”Palestinska krigsbrott i Gaza?” (nummer 2/2015)

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, repressiva eller diskriminerande lagar som är på väg att införas eller tvångsvräkningar som kan stoppas. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Författare greps efter kritik i TV-kanal

 DEN 15 JULI fördes den prominente saudiarabiske författaren **Zuhair Kutbi** bort av säkerhetsstyrkor från sitt hem i Mecka. Sedan dess har han flyttats mellan tre olika platser och det uppges att han har misshandlats. Det antas att han greps sedan han den 25 juni på satellitkanalen Rotana Khalijia hade kritiserat politisk repression i Saudiarabien och förespråkade införande av konstitutionell monarki. Zuhair Kutbi har sedan 1990-talet förföljts på grund av sin fredliga aktivism.

SKRIV TILL:

King and Prime Minister
Salman bin Abdul Aziz Al Saud
The Custodian of the two Holy Mosques
Office of His Majesty the King
Royal Court, Riyadh
Saudiarabien
Twitter: @KingSalman

Your Majesty,
May I draw Your Majesty's attention to my concerns in the following case.

I am concerned to learn that Dr Zuhair Kutbi has been detained without charge since 15 July. He was beaten during arrest and is at risk of torture and other ill-treatment. He is in need of medical attention and is a prisoner of conscience.

I call on Your Majesty to release him immediately and unconditionally, as he has been jailed solely for exercising his right to freedom of expression.

Respectfully yours,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 16 oktober.

Greps efter försvar av kyrka

 I JULI INLEDDE myndigheterna i Kina tillslag utan motstycke under senare år och över 200 människorättsaktivister och advokater har fängslats, försvunnit eller tagits in till förhör. En av dem som har drabbats är människorättsadvokaten **Zhang Kai** som har placerats i husarrest på okänd ort. Han fördes bort av polis från en kyrka i Wenzhou i provinsen Zhejiang. Han har erbjudit rättshjälp åt kyrkor i provinsen sedan myndigheterna år 2013 började riva kyrkor och avlägsna kors och krucifix. Detta har lett till omfattande protester.

SKRIV TILL:

Minister of Public Security
Guo Shengkun
Ministry of Public Security
No. 14, Dong Chang'an Jie
Dongcheng Qu, Beijing 100741
Folkrepubliken Kina
E-post: gabzfwz@mps.gov.cn

Your Excellency,
After having read that Zhang Kai has been detained as part of a wider crackdown on activists who are resisting the removal of crosses from churches, I demand that he is released immediately and unconditionally.

Pending his release, I urge that he is granted regular, unrestricted access to his family and lawyer, and ensure he is not subjected to torture and other ill-treatment.

Lastly, I call on Your Excellency to ensure that the right to freedom of religion and belief is respected in China.

Respectfully yours,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 16 oktober.

Journalister från al-Jazira dömda

 DEN 29 AUGUSTI dömdes tre journalister från tv-kanalen al-Jazira till fängelse av en domstol i Egyptens huvudstad Kairo. **Mohamed Fahmy** och **Baher Mohamed** dömdes till tre, respektive tre och ett halvt års fängelse. **Peter Greste** dömdes till tre års fängelse i sin frånvaro. Domstolen ansåg att de tre inte kan betraktas som journalister och de ansågs ha spritt "lögner" om Egypten i al-Jazira. De hade tidigare dömts till tio års fängelse men fick en ny rättegång. Den nya domen kan överklagas.

SKRIV TILL:

President
Abdel Fattah al-Sisi
Office of the President
Al Ittihadia Palace
Cairo, Egypten
Fax: +202 2 391 1441

Your Excellency,

I am concerned to learn that journalists Mohamed Fahmy and Baher Mohamed were jailed by a Cairo court on 29 August on charges of "broadcasting false news" and operating without authorization. The court sentenced journalist Peter Greste to prison in his absence.

I call on Your Excellency to release Mohamed Fahmy and Baher Mohamed immediately and unconditionally and to ensure that the convictions of all three men are quashed as they are based on charges relating solely to the peaceful exercise of their right to freedom of expression.

Respectfully yours,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 16 oktober.

Ovanstående vädjandebrev finns också på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

bokus.com

NYHETER DYGNET RUNT! NYHETER DYGNET RUNT!

NYHETER
TILL PRESSADE
PRISER!

175 kr
(ord pris 195 kr)

Ange koden *amnesty* i kassan när du handlar på bokus.com så får du 20 kr rabatt på boken. Rabatten gäller under perioden 1/10- 30/11 2015 och kan endast användas vid ett tillfälle.

Distrikt Kalmar-Kronoberg vill växa

Distrikt Kalmar-Kronoberg har aktiva grupper i Växjö, Kalmar och Nybro. Grupperna arbetar med olika frågor som rör mänskliga rättigheter. Det gör vi bland annat genom att skriva brev, informera i skolor och att delta i nationella kampanjer bland mycket annat. Grupperna arbetar både med enskilda individer och med ämnesområden, såsom kvinnors rättigheter.

Två gånger per år anordnar distriktet gemensamma sammankomster, då vi träffas för att utbyta erfarenheter och få nya perspektiv med inbjudna gäster från när och fjärran. Vi lägger även stor vikt vid att åka på nationella utbildningar och seminarier. Att träffa människor som brinner för rättvisa världen över är både givande och roligt.

Kalmar-Kronoberg spänner över ett stort geografiskt område. Vi vet att det finns människor i vårt område som skulle vilja bidra med sitt engagemang. Om det inte finns en grupp i din närhet hjälper vi dig att starta en. Det är inte svårt, och det finns många sätt att vara aktiv på.

Ditt engagemang behövs.

Kontakta oss!
distriktkalmarkronoberg@gmail.com

eller ordförande Ulla Lind
lind.ulla@telia.com
070-6309282

Vi vill bli fler!

SVENSKA SEKTIONENS ÅRSBERÄTTELSE
MED ÅRSREDOVISNING

AMNESTY INTERNATIONAL ÅRSRAPPORT

BESTÄLLNINGSKUPONG

Beställ Amnestys årsrapport 2014/2015.
Rapporten beskriver människorättssituationen i 160 länder och innehåller även sammanfattningar för varje världsdel. Kostnad 200 kr + porto.

☐ Ja, jag beställer Amnestys årsrapport

☐ Ja, jag beställer svenska sektionens årsredovisning 2014.
Vi skickar den mot portokostnad.

☐ Ja, jag vill prenumenera på Amnesty Press.
4 nr per år kostar 160 kr. Skicka mig ett inbetalningskort. Som medlem får du Amnesty Press automatiskt.

FÖR- OCH EFTERNAMN:

ADRESS:

POSTNUMMER OCH ORT:

TELEFONNUMMER:

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, svarspost 110 610 800, box 4719, 116 92 Stockholm

EN GRÄSROTSRÖRELSE MÖTS

Amnesty är en gräsrotsrörelse. En organisation som ägs och drivs av människorättsförsvarare över hela världen. Tunga beslut om både policy-frågor och organisatoriska frågor fattas inte av en liten ledningsgrupp,

utan av medlemmar och aktivister, ibland genom direkt demokrati och ibland genom representativ demokrati. Inte för att det ser bäst ut på pappret, utan för att det ger bäst resultat för de mänskliga rättigheterna.

I augusti träffades flera hundra förtroendevalda från hela världen på det internationella rådsmötet i Dublin. Alla med olika bakgrunder och drivkrafter, men med en gemensam vilja att skapa en bättre värld. Rådsmötet hålls vartannat år och är Amnestys högsta beslutande organ som fattar de övergripande, strategiska besluten för organisationen. En viktig uppgift för mötet var att anta fokusområden för de kommande fyra åren. Genom gemensamma mål och prioriteringar världen över sätts hela Amnestys kraft bakom utvalda frågor – en kraft som världens makthavare inte kan bortse ifrån.

Efter omvärldsanalyser och diskussioner bland medlemmar, grupper och sektioner kunde rörelsen enhälligt besluta om ett antal fokusområden som bland annat täcker frågor om kränkningar av personer som flytt från konflikthårdar och kriser, dödsstraff, kränkningar av kvinnors rättigheter och skydd av människorättsförsvarare.

Glädjande är också att rådsmötet antog den svenska sektionens resolution om att stärka och utveckla arbetet för individer, som samvetsfångar och personer som utsätts för tortyr, ett arbete som har varit en del av Amnestys kärnverksamhet från starten för mer än femtio år sedan. Grupper i Sverige och i andra delar av världen arbetar för individer vars rättigheter

kränks, genom att skriva brev till myndigheter, familjer, fängelsechefer och till individen själv. Ofta leder arbetet till att personen blir frisläppt eller att kränkningarna på annat sätt upphör, men det tar ibland lång tid och många Amnestyaktivister har outtröttligt arbetat för samma samvetsfånge i flera år och lärt känna personen och dess familj väl, innan arbetet gett resultat.

Rådsmötet var i år också ovanligt utmanande för rörelsen, och inte minst för svenska sektionen. Amnesty organiserar miljoner människor världen över i kampen för de mänskliga rättigheterna. Att vi gemensamt fattar beslut, om vad vi ska arbeta med och hur vi ska göra det, är av grundläggande vikt för organisationens globala legitimitet, men det är inte alltid enkelt att enas kring frågor där förutsättningarna skiljer sig mycket åt i olika delar av världen. I nästan två års tid har vi diskuterat hur vi på bästa sätt ska bekämpa kränkningar av personer som säljer sex, en komplex fråga där perspektiven skiljer sig mycket åt. På rådsmötet antogs, efter omfattande konsultation ramar för en policy för att skydda personer som säljer sex. Svenska sektionen hade en annan uppfattning än majoriteten av rörelsen om bästa sättet att göra detta och drev också mycket aktivt vår linje, men beslutet blev ett annat än det vi hade önskat. Vill ni läsa mer om det beslutet, utöver det ni finner här i tidningen, så finns två uttalanden på svenska sektionens hemsida som beskriver beslutet och hur svenska sektionen förhåller sig till det.

I den svenska sektionen väntar nu spännande diskussioner kring hur vi ska arbeta med våra nya fokusområden de kommande åren. Många av frågorna vi ställs inför i vårt arbete saknar enkla svar, det bästa sättet att hitta vägen framåt är att organisationens medlemmar och aktivister diskuterar, bidrar med sina olika perspektiv och kunskaper och fattar demokratiska beslut.

Amnesty är en gräsrotsrörelse. Det är det som gör oss starka.

TORA TÖRNQUIST, ORDFÖRANDE

STYRELSENS HÖRNA

ÄR DU INTRESSERAD AV FLYKTINGARS RÄTTIGHETER?

Då är du som är medlem välkommen att gå Amnestys utbildning "Asylrätt och Amnestys arbete med flyktingar och migranter"!

Utbildningen, som är två dagar lång, hålls på helger ett par gånger per termin på olika orter i Sverige. Vi går bland annat igenom:

- flyktingsituationen i världen, den internationella flyktingrätten och relevanta folkrättsliga dokument
- Europarådets arbete, däribland Europadomstolen
- EU och det gemensamma europeiska asylsystemet
- asylprocessen och vad som händer när man söker asyl i Sverige
- klagomål till internationell fora
- hur Amnesty International arbetar med flyktingar och migranter, internationellt och i den svenska sektionen.

Utbildningen är kostnadsfri och kaffe/te samt lunch serveras båda dagarna. Du får själv stå för eventuell resa och uppehälle.

PLATSER OCH DATUM HÖSTEN 2015

Umeå 21-22 november

Malmö 30-31 januari

TID

Start klockan 11.00 på lördagarna, avslutas klockan 15:00 på söndagarna.

Detaljer och information om hur du anmäler dig finns i kalendariet på www.amnesty.se. Om du har några frågor får du gärna höra av dig till Madelaine Seidlitz, jurist flykting, migration och folkrätt, på 070-744 08 77 eller madelaine.seidlitz@amnesty.se

NU FINNS AMNESTY PRESS PÅ FACEBOOK!

ANNONS

TRÄFFA AMNESTY I HÖST

DÖDSSTRAFFET - MORD I LAGENS NAMN

På den internationella dagen mot dödsstraff, den 10 oktober, bjuder Amnesty i Stockholm in till seminarium. Det blir presentation och diskussion om dödsstraffet i världen, både förr och nu, samt om dess medicinska och psykosociala aspekter.

Medverkande i panelen är bland andra

Thomas Hammarberg och **Lars-Åke Augustsson**.

Dessutom blir det guidad tur på Långholmens gamla fängelse, där samvetsfångar och dödsdömda har varit fängslade.

Seminariet är gratis men platserna är begränsade.

Anmäl dig till amd@amnesty.se senast den 7 oktober.

Tid: Lördagen den 10 oktober 2015 kl 12-17

Plats: Långholmens Konferensanläggning
(Gamla kronohäktet)
Alstaviksvägen 19, Stockholm

Arrangörer: Aktionsgruppen mot dödsstraffet och
Hälso- och sjukvårdsgruppen, Svenska
Amnesty

Det sker även andra aktiviteter runt om i landet den 10 oktober. I kalendariet på www.amnesty.se kan du hitta mer information om det och om seminariet.

STOPPA TORTYREN I MEXIKO!

Tortyr är ett omfattande problem i stora delar av Mexiko. Polis och militär har i princip fått fria händer att bekämpa den grova brottsligheten i landet och tortyr har i många fall valts som redskap. Människor har gripits, ibland helt godtyckligt, och blivit slagna, utsatta för elchocker, kvävda med plastpåsar och utsatta för sexuella övergrepp.

Den 24 oktober kan du agera tillsammans med Amnestygrupper på många platser i Sverige för att stoppa tortyren i Mexiko! Läs mer i Amnestys kalendarium: www.amnesty.se

"Torture is out of control in Mexico and it doesn't only affect the person suffering it, it hurts society as a whole."

Bárbara Italia Méndez, tortyröverlevare från San Salvador Atenco, Mexico, i en intervju med Amnesty International, april 2014